

BEEKDAELEN

Ons Beekdaelen maken we samen

*Opbrengst van de gesprekken
tussen de drie gemeenteraden
en de samenleving*

18 juni 2018

Opgesteld namens de gemeenteraden van Onderbanken,
Nuth en Schinnen

Door:

Bart Swanenvleugel
Ben van Essen

3 juli 2018

Vastgesteld door de gemeenteraad van Nuth, incl. addendum

5 juli 2018

Vastgesteld door de gemeenteraad van Onderbanken,
incl. 2 amendementen.

Vastgesteld voor de gemeenteraad van Schinnen.

Inhoudsopgave

1	Leven en werken in het landschap	3
2	Van ambities naar werkelijkheid	5
2.1	Acht strategische opgaven voor Beekdaelen	5
2.2	Elementen van het groeiproces	7
3	Aandachtspunten voor Beekdaelen	8
3.1	Een nieuwe relatie tussen gemeente en gemeenschap	8
3.2	Excellent wonen en vitale kernen	10
3.3	Landschappelijke ontwikkeling als kans voor lokale en regionale opgaven	13
3.4	Duurzame economische ontwikkeling	15

Bijlagen

Bijlage I	Dorps- en themabijeenkomsten	19
Bijlage II	Opbrengsten per thema	24
Bijlage III	Addendum gemeenteraad Nuth	52
Bijlage IV	Amendement landbouw gemeenteraad Onderbanken	54
Bijlage V	Amendement jongeren gemeenteraad Onderbanken	55

Versie 1 juni 2018

1. Leven en werken in het landschap

Op 1 januari 2019 is de gemeente Beekdaelen een feit. De gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen gaan samen verder. Vanaf dat moment staat een nieuwe gemeenteraad, een nieuw college van Burgemeester en Wethouders en een nieuwe, gefuseerde, ambtelijke organisatie voor de opdracht om samen met de inwoners de ambities van de nieuwe gemeente te verwezenlijken. De bedoeling van de fusie is om als gemeente beter in staat te zijn antwoorden te bieden op de vraagstukken van de toekomst en om sterker te staan in de regio. De grotere gemeente kan slagvaardiger inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen en complexer wordende gemeentelijke taken. Tegelijkertijd biedt de fusie kansen voor een verdere professionalisering van de organisatie en een grotere servicegerichtheid naar de inwoners.

Het motto van de nieuwe gemeente is 'Leven en werken in het landschap'. In de Ontwikkelagenda 'Nieuwe Maatschappelijke verbindingen in het landschap' die in 2017 door de raden werd vastgesteld werd op hoofdlijnen een aantal ambities geformuleerd die passen bij dit motto. In het kort gaat het om de volgende ambities:

- Eigenaarschap bij de burger;
- Op weg naar digitale volwassenheid;
- Vitale dorpen, wijken en buurten in Beekdaelen;
- Innovatie in het sociale domein;
- Beekdaelen is en blijft een groene long in de stedelijke regio;
- Beekdaelen is een klimaatadaptieve gemeente;
- Iedereen doet mee;
- Energietransitie op de schaal van Beekdaelen.

De gemeente mag dan wel nieuw zijn, de inwoners, ondernemers, dorpen en gehuchten, verenigingen en organisaties zijn nog altijd dezelfde. Met hun vertrouwde cultuur, sterke sociale samenhang en trots op de eigen identiteit. Daarom besloten de gemeenteraden van Onderbanken, Nuth en Schinnen in 2017 om hun oor te luister gaan leggen in de samenleving. Welke ambities hebben de inwoners voor zichzelf, voor hun dorp en voor de nieuwe gemeente? Hoe kijkt men vanuit de dorpen aan tegen de groter wordende gemeente en de gestelde ambities? Wat betekenen de maatschappelijke ontwikkelingen die zich voltrekken voor de mensen, voor hun dagelijks leven en voor hun leefomgeving? Hoe zien zij hun eigen bijdrage aan de gemeenschap? Deze en vele andere vragen kwamen voorbij tijdens een reeks dorpsbijeenkomsten en thematische gesprekken die de gemeenteraden organiseerden vanaf de zomer van 2017 tot het voorjaar van 2018.

De ambities van Beekdaelen gaan niet alleen over inhoudelijke keuzes. Een belangrijke ambitie van de nieuwe gemeente is namelijk om de relatie tussen gemeente en gemeenschap te vernieuwen. Bij de gemeenteraden en de colleges van Burgemeester en Wethouders van Onderbanken, Nuth en Schinnen leeft breed het besef dat de veranderingen in de samenleving ook gevolgen hebben voor hoe bestuurders, politici, ambtenaren, bewoners, ondernemers en organisaties met elkaar omgaan. Samen geven zij vorm aan de gemeente, waarbij veel initiatief uit de samenleving – de gemeenschap – komt. Dat vraagt om een andere visie op besturen en nieuwe manieren van interactie tussen gemeente en gemeenschap. De bijeenkomsten waren daarom ook bedoeld om te oefenen met zo'n nieuwe manier van interactie tussen gemeenteraadsleden en bewoners.

Doelen van dit document

De dorps- en themabijeenkomsten hebben veel inzichten opgeleverd voor de gemeenteraden van Onderbanken, Nuth en Schinnen. In dit document zijn die opbrengsten gebundeld. Bij de beschrijving van de opbrengsten is zo dicht mogelijk aangesloten bij datgene dat gezegd is door de inwoners van de dorpen van Beekdaelen en de geraadpleegde professionals. Het document heeft twee doelen:

1. Informeren van de gemeenteraad van Beekdaelen die op 1 januari 2019 aantreedt, over de ambities, zorgen en mogelijke initiatieven van bewoners, ondernemers en organisaties. De gemeenteraden van Onderbanken, Nuth en Schinnen schetsen de belangrijkste aandachtspunten die zij hebben meegenomen uit de bijeenkomsten. Zij staan ook uitgebreid stil bij de rollen die de gemeente en de spelers uit de samenleving op zich kunnen nemen.
2. Daarnaast bevat dit document een opdracht aan de colleges van Onderbanken, Nuth en Schinnen. Zij ontwikkelen voor de nieuwe gemeente een agenda voor structuurversterkende investeringen, onder de titel Agenda Beekdaelen 2023. De gemeenteraden bieden hun observaties en aandachtspunten aan, als gids voor de totstandkoming van de investeringsagenda. Bovendien bieden de opgedane inzichten de drie gemeenteraden inspiratie voor de reguliere besluitvorming.

Kortom, dit document wordt door de oude gemeenteraden aangeboden aan de nieuwe gemeenteraad van Beekdaelen en aan de besturen die bezig zijn een investeringsagenda voor te bereiden voor Beekdaelen. Het document biedt inspiratie en lessen uit de samenleving, die de gemeenteraden van Onderbanken, Nuth en Schinnen graag onder de aandacht van de nieuwe gemeenteraad en de colleges van B&W wensen te brengen.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 2) wordt op hoofdlijnen geschetst welke strategische opgaven de gemeenteraden hebben geïdentificeerd voor Beekdaelen op basis van de dorps- en themabijeenkomsten. Bovendien wordt ingegaan op de consequenties van die strategische opgaven. In hoofdstuk 3 hebben de gemeenteraden voor de onderscheiden thema's aandachtspunten geformuleerd op basis van de opbrengsten van de bijeenkomsten.

De bijlagen van dit document gaan specifiek in op de dorps- en themabijeenkomsten. In bijlage 1 wordt kort teruggeblikt op het proces dat de gemeenteraden hebben doorlopen met inwoners, ondernemers en professionals. Bijlage 2 bevat een samenvattende beschrijving van de opbrengsten uit alle dorps- en themabijeenkomsten. Zoals gezegd is daarbij getracht zoveel mogelijk recht te doen aan datgene dat er gezegd werd tijdens de bijeenkomsten. De verslagen van alle afzonderlijke dorps- en themabijeenkomsten zijn te raadplegen via www.beekdaelen.nl.

Het addendum dat de gemeenteraad van Nuth in haar vergadering op 3 juli 2018 unaniem heeft aangenomen is als bijlage drie opgenomen bij dit document. Het amendement over landbouw en het amendement over jongeren, die de gemeenteraad van Onderbanken in haar vergadering op 5 juli 2018 heeft aangenomen, zijn als bijlage 4 en 5 opgenomen.

2. Van ambities naar werkelijkheid

2.1 Acht strategische opgaven voor Beekdaelen

De dorps- en themabijeenkomsten hebben veel informatie opgeleverd over de behoeften, ambities en zorgen die inwoners, ondernemers en organisaties hebben. En, over de kansen die men ziet voor de nieuwe gemeente. In de bijlagen bij dit document wordt uitvoerig stilgestaan bij alle inbreng die de diverse mensen hebben geleverd. Naast diverse 'kleinere' opgaven, taken en uitdagingen, tekent zich uit die inbreng een aantal strategische opgaven af voor de gemeente Beekdaelen. De gemeenteraden van Onderbanken, Nuth en Schinnen identificeren de volgende strategische opgaven die in de komende jaren opgepakt moeten gaan worden:

1. Omslag van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving

Het proces dat de gemeenteraden met inwoners, ondernemers, professionals en verenigen hebben doorlopen heeft geleerd dat er ook in Beekdaelen veel kracht aanwezig is in de samenleving. Mensen blijken zeer bereid om verantwoordelijkheid te nemen voor hun dorp, ook als het om klassieke gemeentelijke taken gaat. Ze laten in de praktijk ook zien daartoe in staat te zijn. Dit proces heeft de gemeente en de gemeenschap de kans geboden om te oefenen met een nieuwe manier van met elkaar omgaan. Die nieuwe manier vraagt veel van inwoners, maar zeer zeker ook van de gemeenteraad, het college en de ambtelijke organisatie. Het vraagt van hen andere dingen dan in het verleden, zij moeten zich in elke situatie bewust zijn van hun rol op dat moment (is de gemeente aan zet of komt het initiatief vanuit de samenleving?). Het betekent bijvoorbeeld ook dat er een andere deskundigheid nodig is van ambtenaren. Alleen het formuleren van de ambitie om tot een nieuwe relatie tussen gemeente en gemeenschap te komen, is niet voldoende om dat daadwerkelijk te verwezenlijken. De keuze die voorligt is of Beekdaelen daar blijvend in wil investeren, door de werkwijze daarop in te richten en te oefenen, te experimenteren en op te leiden.

2. De kracht van de kleinschaligheid benutten in een grotere gemeente

De sociale cohesie in de relatief kleine dorpen en buurten wordt alom gezien als grote kracht van Beekdaelen. Het versterken van die verbindingen en het ontwikkelen van nieuwe coöperatieve verbanden kan oplossingen bieden voor vraagstukken in bijvoorbeeld het sociaal domein (van transitie naar transformatie). In de fuserende gemeentelijke organisatie, waar tegelijkertijd een efficiëntieslag wordt beoogd door middel van schaalvergroting, is inzet op die kleinschaligheid niet zonder meer vanzelfsprekend. Hoe kan de gemeente inspelen op het versterken van het onderlinge contact van de inwoners (samenredzaamheid)? Hoe gaat de gemeente nieuwe verbanden stimuleren en ondersteunen? Wat betekent dat voor (interne) procedures en regels?

3. De focus op het landschap vraagt scherpe keuzes

Beekdaelen gaat van start onder het motto 'leven en werken in het landschap'. De landschappelijke kwaliteit en het kleinschalige karakter van dat landschap en de dorpen is de sterkste verbindende factor tussen de gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen. In de regio wordt Beekdaelen een uitgestrekt groen gebied. De keuze voor het landschap als drager van Beekdaelen is echter niet vrijblijvend. Om het unieke karakter van dat landschap te behouden, zal niet overal alles kunnen. De gemeente zal bijvoorbeeld selectief moeten zijn in wáár groot-schalige economische ontwikkelingen kunnen plaatsvinden. Is dat in de gemeente of elders in de regio? En als het in de gemeente is, waar dan en welk type economie is gewenst? Bovendien blijkt uit de diverse bijeenkomsten dat de kleinschaligheid van het landschap bedreigd wordt door factoren als de schaalvergroting in de landbouw, concurrerende recreatieve func-

ties en klimaatopgaven. Gaat de gemeente Beekdaelen alle ontwikkelingen in het landschap faciliteren en zo nee hoe wordt geselecteerd?

4. De rol in de regio: concurreren of complementeren?

Beekdaelen wordt een landelijke gemeente, ingeklemd tussen verstedelijkte gebieden. Met haar landschap en kleinschaligheid is de gemeente een unieke en onderscheidende aanvulling op de regio. Andere aspecten, zoals bedrijvigheid, werkgelegenheid, sociaal domein of woningmarkt zijn veel meer verweven op regionale schaal. De keuze die daarbij voorligt is of Beekdaelen op zoek gaat naar eigen profilering op die aspecten, of naar keuzes op regionale schaal. Met andere woorden, gaat Beekdaelen concurreren met de burens of de regio aanvullen?

5. De complexe klimaat- en duurzaamheidsopgaven hanteerbaar maken

Duurzaamheid en klimaatadaptatie zijn onderwerpen die bij velen – ook tijdens de bijeenkomsten – onder de aandacht staan. De opgaven zijn echter uiterst complex en worden momenteel nog lang niet door iedereen in hun volle omvang erkend en herkend. Neem de energie-opgave waar Nederland voor staat: dat betekent op de schaal van Beekdaelen dat op termijn (2050) de gebouwde omgeving energieneutraal en gasloos moet worden. Dit vraagstuk is niet op te lossen met alleen aandacht voor het plaatsen van zonnepanelen. Mogelijk moeten bijvoorbeeld ook warmtenetten een rol gaan spelen en dan komen meteen vragen op wie die netten aanlegt en betaalt, welke warmte wordt gebruikt en waar die wordt ingekocht. Of is er biobrandstof nodig? Bovendien gaat het naast opwekking ook om besparing en opslag van energie. Op dit moment lijken er meer vragen dan antwoorden te zijn, terwijl het energievraagstuk slechts één van de opgaven is. Ontwikkelen van een circulaire economie en de gevolgen van klimaatverandering voor het landschap en het leven in de dorpen zijn daarnaast ook opgaven die urgent zijn. De ambitie van Beekdaelen om deze opgaven proactief op te pakken betekent dat er – ondanks de complexiteit – in beeld gebracht moet worden waar binnen de gemeente en op regionale schaal mogelijkheden liggen om tot oplossingen te komen. De gemeente kan dat niet alleen en zal allianties aan moeten gaan met bedrijven (bijvoorbeeld op Chemelot), andere overheden, wetenschappers en niet in de laatste plaats de inwoners.

6. Tekorten woningvoorraad aanpakken met oog voor de lange termijn

De vergrijzing en ontgroening in Beekdaelen leidt tot een veranderende woonbehoefte. De vraag naar seniorenwoningen en aangepast wonen in de dorpen is groot, terwijl het aanbod achter blijft. Nu zijn er nog extra woningen nodig – ook voor jongeren – maar tegelijkertijd is duidelijk dat de vraag (met name naar gezinswoningen) binnen afzienbare tijd zal stagneren. Kortom, voor de korte termijn is het urgent om zowel de kwaliteit van het woningaanbod aan te pakken als – in beperkte mate – extra aanbod te creëren. Maar voor de langere termijn is juist de opgave om de woningvoorraad af te stemmen op een veranderende samenstelling en de verwachte afnemende bevolkingsomvang. De keuze waar de gemeente voor staat is hoe deze korte en langere termijn opgaven met elkaar te verbinden. Welke nieuwe manieren van bouwen kunnen uitkomst bieden? Zijn er tijdelijke oplossingen denkbaar?

7. Voorzieningenbeleid op maat toesnijden voor elke kern

Beekdaelen bestaat uit een verzameling dorpen en gehuchten, die elk hun eigen karakter en identiteit hebben. De kracht van de kleinschaligheid en eigen identiteit, de saamhorigheid, is al benadrukt. Om de sociale samenhang te behouden en te versterken is het noodzakelijk dat mensen elkaar kunnen blijven ontmoeten en dat men samen actief kan blijven. Dat vraagt om een bepaald basisniveau van voorzieningen in de dorpen. De gemeente en de bewoners zullen permanent met elkaar in gesprek moeten zijn over wat dat basisniveau is en over

welke voorziening waar nodig is. Want niet overal is alles nodig of mogelijk en de behoeften veranderen; een goed voorzieningenniveau op de schaal van Beekdaelen, dat recht doet aan het basisniveau voor de dorpen, vraagt om keuzes. Bovendien zal er een keuze gemaakt moeten worden over hoeveel ruimte bewoners zelf krijgen om voorzieningen te realiseren. Beide keuzes kunnen leiden tot verschillen tussen de dorpen. De gemeente zal die moeten durven accepteren.

8. Gemeentelijke dienstverlening aanpassen aan veranderende wensen en behoeften

De gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen grijpen de fusie aan om het dienstverleningsconcept van Beekdaelen opnieuw op te bouwen. Bewoners en ondernemers blijken duidelijke verwachtingen te hebben over de dienstverlening door de gemeente. De behoeften veranderen bovendien met het veranderen van de samenleving en ten gevolge van (technologische) mogelijkheden die zich aandienen. De gemeente zal in haar keuzes over dienstverlening moeten bepalen hoe zij inspelt op die veranderende behoeften en verwachtingen.

2.2 Elementen van het groeiproces

De inhoudelijke ambities van Beekdaelen zijn groot. Beekdaelen wil geen beheersgemeente zijn maar de voorliggende strategische keuzes echt oppakken. Dat heeft ingrijpende consequenties voor de gemeente zelf, voor de samenleving en voor de positionering in de regio. Om de ambities naar werkelijkheid te brengen, zullen ze nog verder doordacht en uitgewerkt moeten worden. In de bijeenkomsten bleek namelijk dat de huidige situatie nog in veel gevallen onvoldoende aansluit op die hoge ambities. De buitenwereld van de gemeente lijkt vaak ambitieuzer en meer in lijn met de gestelde ambities dan de binnenwereld van de gemeente. Het college, de gemeenteraad, ambtenaren zullen rolbewustzijn moeten ontwikkelen: wanneer is de gemeente zelf aan zet, wanneer is coproductie gevraagd en wanneer moet/kan de gemeente loslaten. Het handelen zullen zij daarop moeten aanpassen. Zaken als goede communicatie, co-creatie, meewerken aan zelfsturing en loslaten vragen heel veel van gemeenteraad, college en ambtelijke organisatie. Net zoals de complexiteit van de overige strategische keuzes.

Het doorlopen proces was zeer waardevol, maar vormde slechts het begin van een groeiproces. Om de ambities werkelijkheid te laten worden heeft Beekdaelen een heldere, planmatige aanpak nodig. De volgende elementen horen bij zo'n aanpak en dragen bij aan het groeiproces:

- Vertaal de strategische keuzes in duidelijke lange-termijndoelen, die voorzien zijn van concrete tussenstappen op kortere termijn;
- Pas de inrichting en het handelingsrepertoire van de gemeentelijke organisatie hierop aan;
- Ga allianties aan met de samenleving;
- Zet het gesprek met de samenleving structureel voort;
- Experimenteer, durf fouten te maken en rol geslaagde experimenten uit.

“De gemeente moet een luisterend oor hebben voor alle inwoners”

3. Aandachtspunten voor Beekdaelen

Tijdens de dorpsbijeenkomsten hebben de gemeenteraden van Onderbanken, Nuth en Schinnen geluisterd naar de bewoners. Vanuit hun ervaring met en kennis van het dagelijks leven in de dorpen boden de bewoners een inkijk in de onderwerpen die er voor hen toe doen. De opbrengsten van de dorpsbijeenkomsten zijn met behulp van professionals verder verdiept in vier themabijeenkomsten. De verhalen van bewoners en professionals hebben de gemeenteraadsleden geïnspireerd om na te denken over wat een en ander betekent voor de nieuwe gemeente Beekdaelen.

Voor de in paragraaf 2.1 genoemde strategische keuzes hebben de gemeenteraden van Onderbanken Nuth en Schinnen aandachtspunten geformuleerd, die zij op grond van de inbreng uit de samenleving willen meegeven aan de gemeenteraad van Beekdaelen. Dit zijn tevens aandachtspunten die in acht genomen dienen te worden bij het formuleren van Agenda Beekdaelen 2023. De thema's zijn ingedeeld langs de vier lijnen die in de Ontwikkelagenda zijn onderscheiden:

- Een nieuwe relatie tussen gemeente en gemeenschap;
- Excellent wonen en vitale kernen;
- Landschappelijke ontwikkeling;
- Duurzame economische ontwikkeling.

3.1 Een nieuwe relatie tussen gemeente en gemeenschap

In de Ontwikkelagenda 'Leven en werken in het landschap' (2017) is aangegeven dat de gemeente Beekdaelen kiest voor een positie "als partner te midden van vele maatschappelijke netwerken." "De gemeente en haar inwoners (inclusief bedrijven en organisaties) zullen een (ver)nieuw(end)e relatie met elkaar gaan ontwikkelen." Tijdens de dorpsavonden kwam die nieuwe relatie tussen gemeente en inwoners veelvuldig aan bod. In de governancebijeenkomst van 9 december 2017 werd hier ook uitvoering bij stilgestaan. Mede geïnspireerd op de sturingsfilosofie van de gemeente Peel en Maas werd daarbij gekeken naar de verschillende rollen die de gemeente en de bewoners vervullen, samenhangend met de taken en verantwoordelijkheden die aan de orde zijn. De volgende rollen werden onderscheiden:

1. De gemeente als dienstverlener en de bewoner als klant;
2. De gemeente als beleidsmaker en de bewoner als inspreker, beleidsparticipant en/of uitvoerder;
3. De communicatieve rol van de gemeente met de bewoner als initiatiefnemer.

Bij activiteiten die bij de eerste rol horen is de gemeente 'eigenaar' en hebben bewoners een rol als (zelfbewuste) consument. Zij nemen een dienst af en moeten goed bediend en geïnformeerd worden door de gemeente. Ook in de tweede rol is de gemeente eigenaar van de activiteiten of thema's. Bewoners worden betrokken bij de vormgeving van het beleid en de uitvoering daarvan (met andere woorden: burgerparticipatie). In het geval van de derde rol zijn de activiteiten het eigendom van de bewoners, van de gemeenschap. De rol van de gemeente is daar afwezig of beperkt zich tot ondersteuning en facilitering (met andere woorden: overheidsparticipatie).

De gemeente als dienstverlener en de bewoner als klant

Voor de dienstverlenende rol van de gemeente zijn er bij de fusie van de gemeentelijke organisaties (het zogenaamde realisatiespoor) inmiddels al bepaalde keuzes gemaakt. De gemeenteraad van Beekdaelen zal desondanks nog diverse keuzes moeten maken die richting geven aan het dienstverleningsconcept van de gemeente. De gemeenteraden van Onderbanken, Nuth en Schinnen willen daarbij een aantal aandachtspunten meegeven.

“Laat bewoners vroegtijdig meepraten bij projecten en ontwikkelingen”. De gemeente moet niet voorsorteren op de uitkomsten van het proces”

Toegankelijke en bereikbare dienstverlening

De dienstverlening van de gemeente moet bereikbaar en toegankelijk zijn voor iedereen. Dat wil zeggen dat er aandacht nodig is voor de balans tussen digitale en 'fysieke' dienstverlening. De gemeente dient zich daarbij de vraag te stellen in hoeverre zij voor zichzelf een rol ziet bij het digitaal vaardig maken van bewoners, zodat men ook daadwerkelijk mee kan in de toenemende digitalisering van de dienstverlening. Daarnaast kan de gemeente overwegen haar dienstverlening op maat te organiseren, door bijvoorbeeld naar mensen (klanten) toe te gaan en gerichte ondersteuning te bieden.

Meedenken over dienstverlening

Door bewoners mee te laten denken over de uitvoering van de dienstverlening kan de kwaliteit en toegankelijkheid daarvan verhoogd worden. Beekdaelen zou bijvoorbeeld een Burgerpanel Dienstverlening kunnen instellen om een bijdrage te leveren aan een optimaal gemeentelijk dienstverleningsconcept.

Aandacht voor het communicatiebeleid

Inwoners hebben behoefte aan duidelijke en tijdige informatie en communicatie van de kant van de gemeente. Dat vraagt om een doordacht communicatiebeleid. De gemeente Beekdaelen zal keuzes moeten maken over de manier waarop tegemoet wordt gekomen aan de informatiebehoeften en verwachtingen van bewoners.

De gemeente als beleidsmaker en de bewoner als inspreker, beleidsparticipant en/of uitvoerder

Interactie met bewoners

Een aandachtspunt bij de besluitvorming is de gewenste mate van interactie met bewoners. Willen de gemeenteraden vroegtijdig en open besluitvormingsprocessen in gaan? Nu is het nog vaak 'informerend over besluiten', terwijl de gemeente ook zou kunnen 'luisteren en ophalen om besluitvorming te verrijken'. Die omslag kan verregaande consequenties hebben voor de manier waarop het vergader- en besluitvormingsproces van de gemeente en van de raad wordt ingericht (zie Afwegingskader Burgerparticipatie bij beleid van Pro Demos). Dat betekent ook dat college, gemeenteraad en ambtelijke organisatie voor zichzelf duidelijk moeten hebben welke rol zij hebben op verschillende momenten in het participatieproces. Tenslotte verdienen de wijze en het moment waarop bewoners bij gemeenteraadsvergaderingen betrokken worden aandacht.

De communicatieve rol van de gemeente en de bewoner als initiatiefnemer

De communicatieve rol van de gemeente is sterk aan het veranderen, samenhangend met de omslag van verzorgingsstaat naar participatiesamenleving. Om invulling te geven aan de communicatieve rol van de gemeente zal de gemeenteraad van Beekdaelen in elk geval aandacht moeten hebben voor de volgende punten:

Initiatieven afwachten of stimuleren?

De gemeenteraden van Onderbanken Nuth en Schinnen hebben geconcludeerd dat de gemeente Beekdaelen (dat wil zeggen gemeenteraad, bestuurders en ambtenaren) een positieve grondhouding zouden moeten hebben ten aanzien van bewonersinitiatieven. Maar binnen een positieve grondhouding zijn er nog verschillende smaken denkbaar: wacht de gemeente af tot zich initiatieven aandienen voor eventuele ondersteuning of medewerking? Of gaat de gemeente actief bewoners stimuleren om initiatieven te ontplooiën?

“Laat bewoners een eigen dorpsvisie ontwikkelen, waarin ook de dorpsdemocratie wordt georganiseerd”

Aansluiten bij en omarmen van bewonersinitiatief vraagt om maatwerk. Dat betekent op zijn beurt dat er verschillen (kunnen) gaan ontstaan tussen dorpen; niet overal gebeurt hetzelfde. Elk dorp koestert zijn eigen identiteit, cultuur en sociale structuur. Er zijn verschillen tussen dorpen en dat is ook goed. De vraag is of er ongelijkwaardigheid ontstaat die niet gewenst is. Wil men maatwerk per dorp, of overal dezelfde benadering? Datzelfde geldt voor verschillen tussen mensen onderling. Er is een risico dat de niet mondige inwoners, die ook behoeften hebben, achterblijven waardoor een tweedeling kan ontstaan. De gemeente moet zich hiervan bewust zijn en doordenken welke attitude zij ontwikkelt op dit punt: gaat men achterblijvers actief stimuleren of laat men het los en wacht tot mensen uiteindelijk toch zelf actief worden?

Faciliteren van initiatieven

Daarnaast is het de vraag hoe de gemeente bewoners wenst te faciliteren? Dat kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld met kennis en kunde of door het wegnemen van belemmerende regels. Faciliteren kan ook financieel, door leges af te schaffen of subsidie te verlenen. Dit laatste vraagt om een verdere uitwerking van het subsidiebeleid.

Nieuwe structuren of niet?

Een aandachtspunt bij het onderwerp ‘dorpsdemocratie’ is in hoeverre de bewoners zelf (kunnen en willen) beslissen over hun dorp of buurt, en wat de rol van de gemeente (nog) is. Tijdens de themabijeenkomst governance werd geconcludeerd dat de gemeente in de dorpen vooral de dialoog over de eigen identiteit en dorpsdemocratie zou moeten faciliteren, en niet van bovenaf nieuwe structuren zou moeten opleggen. Bewoners bepalen zelf hoe zij zich organiseren.

3.2 Excellent wonen en vitale kernen

De nieuwe gemeente Beekdaelen streeft ernaar om een aantrekkelijke groene long in de regio te zijn. Dat betekent ook: een mooie, leefbare en goed bereikbare gemeente met voldoende voorzieningen voor iedereen (Ontwikkelagenda ‘Leven en werken in het landschap’, 2017). In de Ontwikkelagenda is dit vertaald in de ambities ‘vitale dorpen, wijken en buurten in Beekdaelen’ en ‘innovatie in het sociale domein’. De gesprekken met bewoners en professionals leverden een groot aantal inzichten op, die aan de hand van de volgende thema’s worden meegegeven aan de gemeenteraad van Beekdaelen:

1. De noodzaak van ontmoetingsplekken en voorzieningen in de dorpen
2. Variatie in het woningaanbod houdt het dorp vitaal
3. Bereikbaarheid voor iedereen
4. Verkeersveiligheid en sociale veiligheid vragen om aandacht
5. Het verenigingsleven is essentieel voor de vitaliteit van de dorpen
6. Iedereen moet de kans hebben om maatschappelijk mee te doen
7. Zorg in de buurt

De noodzaak van ontmoetingsplekken en voorzieningen in de dorpen

De verantwoordelijkheid voor het realiseren van ontmoetingsplekken, voorzieningen, en activiteiten is niet uitsluitend een verantwoordelijkheid van de gemeente. Voor een deel ligt die verantwoordelijkheid bij bewoners, ondernemers en verenigingen in de dorpen, die zelf initiatief wensen te ontwikkelen. Op enkele punten zal de gemeenteraad van Beekdaelen echter fundamentele keuzes moeten maken.

Behoefte aan ontmoetingsplekken

In elk dorp is behoefte aan een ontmoetingsplek voor bewoners en verenigingen (maar ook voorzieningen als speelplaatsen en hangplekken). In sommige dorpen is dat al naar tevredenheid aanwezig, in andere niet. De vraag is of de gemeenteraad streeft naar een uniforme benadering van de dorpen, dat wil zeggen dat er overal een minimum aanbod aan voorzieningen wordt gerealiseerd, of dat op dit punt diversiteit wordt geaccepteerd. Een bijkomende vraag is op welke wijze worden bewoners en verenigingen worden geactiveerd om de voor hun dorp noodzakelijk geachte voorziening te realiseren. Mogelijk kan herbestemming of multifunctioneel ruimtegebruik bij bestaande locaties als scholen en kerken, helpen om aan de behoefte aan ontmoetingsplekken tegemoet te komen. Welke bijdrage wil de gemeente Beekdaelen daaraan leveren?

“Ten gevolge van de vergrijzing ontstaat er een grotere behoefte aan voorzieningen dichtbij huis”

denheid aanwezig, in andere niet. De vraag is of de gemeenteraad streeft naar een uniforme benadering van de dorpen, dat wil zeggen dat er overal een minimum aanbod aan voorzieningen wordt gerealiseerd, of dat op dit punt diversiteit wordt geaccepteerd. Een bijkomende vraag is op welke wijze worden bewoners en verenigingen worden geactiveerd om de voor hun dorp noodzakelijk geachte voorziening te realiseren. Mogelijk kan herbestemming of multifunctioneel ruimtegebruik bij bestaande locaties als scholen en kerken, helpen om aan de behoefte aan ontmoetingsplekken tegemoet te komen. Welke bijdrage wil de gemeente Beekdaelen daaraan leveren?

Bundelen van accommodaties

De gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen hebben in het (recente) verleden al keuzes gemaakt over het concentreren van (sport)accommodaties en opschalen van verenigingen. De nieuwe gemeente zou het reeds ingezette beleid tegen het licht kunnen houden, om te bezien of het nog voldoende aansluit bij de visie van Beekdaelen. Dit kan in dialoog met de bewoners van de dorpen plaatsvinden.

Commerciële voorzieningen en diensten

In hoeverre is de gemeente bereid en in staat om zich in te spannen om ondernemers uit te dagen om het voorzieningenaanbod (winkels, diensten) in de dorpen te vergroten?

Variatie in het woningaanbod houdt het dorp vitaal

Het aanbod op de woningmarkt in de dorpen van Beekdaelen wordt (behalve door het spel van vraag en aanbod) mede bepaald door de afspraken op regionaal niveau (Structuurvisie Wonen Zuid-Limburg; subregio’s Westelijke Mijnstreek en Parkstad). In de dorpen is behoefte aan enerzijds levensloopbestendig wonen en anderzijds het bevorderen van de doorstroming en woningen voor jongeren. De vraag is in hoeverre daaraan tegemoetgekomen kan worden binnen de bestaande afspraken en regels.

Verkennen van andere mogelijkheden

De ambities voor excellent wonen en vitale kernen vragen ook om andere opties, bijvoorbeeld het heroverwegen van regionale afspraken over de beperking van nieuwbouw, transformatoren en slopen, verduurzamen, creatieve nieuwe bouw- en woonvormen, het realiseren van tijdelijke woningen, of het omzetten van koopwoningen naar huur.

Samenwerking lijkt onmisbaar

Om tot een gebalanceerd woningaanbod te komen heeft de gemeente Beekdaelen partners nodig, zoals woningbouwcorporaties en private ontwikkelaars. De gemeente bouwt immers zelf geen woningen. In hoeverre kiest de gemeente voor een actieve rol richting deze partners om te komen tot een gebalanceerd woningaanbod in de dorpen? Welke (wettelijke) mogelijkheden hebben die partners zelf? Welke rol kunnen bewoners zelf spelen bij het ontwikkelen van woningen?

“In de dorpen zijn er niet genoeg woningen voor ouderen. Voor jonge gezinnen is er onvoldoende doorstroming naar betaalbare gezinswoningen”

“Sluit de dorpen af voor sluiptverkeer”

Inzet gemeentelijk instrumentarium

De gemeente kan bij het streven naar een gebalanceerd en passend woningaanbod zelf een rol spelen richting de bewoners. Bijvoorbeeld door voorlichting te geven, stimuleringsmaatregelen in te zetten en de eigen regels te versoepelen zodat mensen gemakkelijker woningen kunnen aanpassen aan hun levensfase en zodat herbestemming eenvoudiger wordt.

Bereikbaarheid voor iedereen

Aanvullend vervoersaanbod

Omwille van de bereikbaarheid van de dorpen – voor jong en oud – kan de gemeente keuzes overwegen over het aanbod van aanvullende diensten (bijvoorbeeld Wensbus). Wenst de gemeente een extra inspanning te plegen richting provincie om het aanbod van het openbaar vervoer (aantal haltes, frequentie enzovoort) te verbeteren?

Inspelen op nieuwe ontwikkelingen

Bij het inzetten op aanvullende vervoersdiensten kan ook gekeken worden naar nieuwe mogelijkheden als deelauto's en (digitale) mobiliteitsplatforms. De gemeente Beekdaelen dient zich de vraag te stellen of zij actief wil inzetten op specifieke ontwikkelingen die zich voltrekken rond personenmobiliteit. Elke keuze die daarover gemaakt wordt kan consequenties hebben voor aanleg, beheer en onderhoud van de eigen infrastructuur. Een aanvullende vraag is in hoeverre de gemeente de bewoners van de dorpen wenst te betrekken om te komen tot oplossingen op maat.

Beperken sluiptverkeer en verbinden dorpen

Sluipverkeer en verkeersveiligheid is in diverse dorpen een punt van zorg. Welke inspanning wil en kan de gemeente leveren om sluiptverkeer in de dorpen te beperken? De gemeente zou aanvullende inspanningen kunnen leveren om de (veilige) fietsbereikbaarheid van de dorpen onderling te verbeteren.

Verkeersveiligheid in Beekdaelen vraagt om aandacht

Tijdens de bijeenkomsten is gebleken dat er behoefte bestaat aan een doordacht en uniform verkeersveiligheidsbeleid in Beekdaelen. Een beleid dat zich richt op de veiligheid van de voetganger, de fiets en de auto. De keuze die voorligt voor de gemeente is in hoeverre zij opvolging wenst te geven aan de vraag om uniforming. En, op welke manier de bewoners van de dorpen een rol kunnen spelen bij het uitwerken van het verkeersveiligheidsbeleid. Verkeersveiligheid in de dorpen en het rustige karakter van de dorpen kunnen hand in hand gaan, door de inrichting van de openbare ruimte te heroverwegen. Daarbij ligt de keuze voor, of de inrichting wordt bepaald door autobereikbaarheid of door bereikbaarheid voor langzamer verkeer.

Het verenigingsleven is essentieel voor de vitaliteit van de dorpen

Omgaan met verschillen

In alle dorpen wordt het verenigingsleven gekoesterd. Toch bestaan er tussen de dorpen (grote) verschillen in de activiteit en de mate waarin verenigingen bijdragen aan de vitaliteit van het dorp. Op welke wijze wil de gemeente om gaan met die verschillen? Activiteit en initiatief belonen of minder actieven stimuleren? En hoe?

Stimulerende rol van de gemeente?

Om het verenigingsleven levendig te houden verwachten de bewoners een (pro)actieve rol van de gemeente. Dat betekent (blijven) subsidiëren, ondersteunen met deskundigheden en

“De basis voor een leefbaar dorp is dat de burens er voor elkaar zijn”

het vereenvoudigen van regels. Is de gemeente bereid om langs deze drie lijnen een actieve rol te spelen?

Iedereen moet de kans hebben om maatschappelijk mee te doen

Het risico van tweedeling in de samenleving ligt ook in de dorpen van Beekdaelen op de loer. Door de sociale cohesie in de dorpen te koesteren en waar mogelijk te versterken kan maatschappelijke deelname van iedereen bevorderd worden. Daartoe zou de gemeente coöperatieve verbindingen en initiatieven in de samenleving kunnen ondersteunen.

Zorg in de buurt

Vertrouwen in professionals

De zorgproblematiek is dermate complex dat het voor een gemeente moeilijk is om alleen oplossingen te vinden. Daarvoor is samenwerking met professionele zorgverleners wezenlijk. Is de gemeente bereid om meer op de expertise van professionals in de zorg te vertrouwen, zodat mensen op maat kunnen worden bediend? Dat zou betekenen dat aanbesteding in de zorg en het sociaal domein meer op basis van kwalitatieve prestaties plaatsvindt dan op kwantitatieve afspraken.

Organiseren op buurtniveau

De buurt kan steeds meer de basis vormen voor passende zorg. Wenst de gemeente ruimte te creëren voor een zorgaanbod in de buurt dat steunt op bewoners en verenigingen in coöperatief verband, al dan niet in samenwerking met professionals? Wenst de gemeente bovendien meer in te zetten op preventie van zorgvraag en hoe gaat dat dan gestalte krijgen?

3.3 Landschappelijke ontwikkeling als kans voor lokale en regionale opgaven

Met het motto ‘leven en werken in het landschap’ legt Beekdaelen een sterke nadruk op de landschappelijke kwaliteit en groene karakter van de gemeente. Dat landschap vraagt om onderhoud om kwaliteit te kunnen bieden (Ontwikkelagenda, 2017). In de Ontwikkelagenda wordt het groene karakter gezien als kans voor klimaatadaptatie en als drager van een “groene economie”. De ambities die daarbij zijn geformuleerd zijn: ‘Beekdaelen is en blijft een groene long in de regio’ en “Beekdaelen is een klimaatadaptatieve gemeente”. Tijdens de dorps- en themabijeenkomsten werd duidelijk dat de landschappelijke kwaliteit van Beekdaelen telt: meermaals werd het landschap, de natuur, het groene karakter en de mogelijkheden om in het buitengebied te recreëren genoemd als wezenlijk onderdeel van de trots op de dorpen. De volgende onderwerpen kwamen aan bod in de dorps- en themabijeenkomsten:

1. Zorg voor de openbare ruimte
2. Ontwikkeling duurzame landbouw
3. Klimaatadaptatie en waterbeheer
4. Verdienmodellen in het landschap
5. Gezond leven in Beekdaelen

Zorg voor de openbare ruimte

Een visie op landschapsbehoud en -beheer

Het landschap is het verbindende element voor Beekdaelen. De ontwikkeling en het beheer van dat landschap vraagt daarom om een duidelijke visie van de kant van de gemeente en alle betrokkenen. Daarbij dienen het bestuur en de gemeenteraad van Beekdaelen zich de volgende vragen te stellen: Welke functies zijn wenselijk in het landschap? Wie neemt de

verantwoordelijkheid voor het beheer? Hoe kan brede betrokkenheid van bewoners, ondernemers en organisaties worden bevorderd? Bij dit laatste kan de gemeente ook een opvatting ontwikkelen over het betrekken van nieuwe spelers – zoals de Scouting of uitkeringsgerechtigden – bij het groenonderhoud en landschapsbeheer?

Onderhoud openbare ruimte

In vrijwel alle dorpen wordt aandacht gevraagd voor een beter onderhoud van de openbare ruimte. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen groenonderhoud en onderhoud van infrastructuur. In sommige dorpen lijkt er bereidwilligheid van bewoners te zijn om zelf een rol te spelen bij het (groen)onderhoud. De vraag is hoe de gemeente Beekdaelen daarop wenst in te spelen, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van budget.

Natuureducatie

Zowel bewoners als professionals vragen aandacht voor educatie over landschap en natuur. Men acht goede educatie van wezenlijk belang als je 'leven en werken in het landschap' als gemeentelijk motto hebt. Welke rol wil de gemeente daar in spelen en met welke partners?

Verbindingen in het landschap

Een terugkerend gespreksthema tijdens de bijeenkomsten zijn de verbindingen in het Beekdaelense landschap, met name voor fietsers en wandelaars. Een goed doordacht wandel- en fietsnetwerk in het buitengebied en tussen de dorpen lijkt een voorwaarde om de kracht van het landschap te versterken. Ziet de gemeente Beekdaelen het als haar taak om dat te ontwikkelen of om zich in te spannen om anderen te stimuleren dit op te pakken?

Ontwikkeling duurzame landbouw

In de gemeente Beekdaelen zijn ongeveer vijftig boerenbedrijven actief. Vanwege de focus op het landschappelijke karakter van de gemeente doen zich voor boeren nieuwe kansen voor om in het buitengebied verdienmodellen te ontwikkelen. Om dit te ondersteunen zal de gemeente voldoende ruimte moeten creëren in zijn ruimtelijk beleid. Als de gemeente actief wenst in te zetten op verduurzaming van die bedrijven en het versterken van de binding van de bedrijven met het landschap, dan vraagt dat om duidelijke doelen, betrokkenheid en afspraken.

Klimaatadaptatie en waterbeheer

Klimaatverandering leidt in de dorpen van Beekdaelen in toenemende mate tot wateroverlast, met aanzienlijke schade en verstoring van het dagelijks leven als gevolg. Om hier snel een passend antwoord op te vinden is het nodig dat de gemeente – in samenwerking met het Waterschap Limburg – een visie ontwikkelt op het waterbeheer in het buitengebied en in

*“Bewoners kunnen zelf helpen om het dorp
schoon en verzorgd te houden. Dat draagt
bij aan een aantrekkelijke uitstraling van
het dorp”*

de kernen. Vanwege de samenhang met landschap, natuur, landbouw en andere functies in het buitengebied kan ook gekozen worden voor een visie met bijbehorend plan waarin alle facetten, zoals klimaat, natuur, water en energie, samenkomen. Eventueel kan dit gekoppeld worden aan de Omgevingsvisie die in de nabije toekomst opgesteld moet worden.

Verdienmodellen in het landschap

Samenwerken aan een gezamenlijke uitstraling

Versterken van het landschap en het ontwikkelen van verdienvermogen in dat landschap lijken samen te kunnen gaan. Dat vraagt wel om samenwerking tussen ondernemers, bewoners, organisaties en gemeente. Bijvoorbeeld op het punt van een gezamenlijke uitstraling. De gemeente Beekdaelen dient te bepalen welke positie zij wenst in te nemen in deze samenwerking. Bovendien kan ook van ondernemers worden verwacht dat zij financieel bijdragen aan het behoud en beheer van het landschap. De vraag is in hoeverre de gemeente daarop wenst te sturen en hoe dat georganiseerd kan worden?

Focus op landschap vraagt om keuzes

Om de kwaliteit van het landschap te behouden en versterken zal daar niet elke activiteit of functie wenselijk zijn. Zorgvuldige benutting van het landschap door verschillende functies vraagt mogelijk om een vorm van zonering in het buitengebied. Daarnaast kan de gemeente keuzes maken over welke verdienmodellen en functies in het landschap gewenst zijn in Beekdaelen en welke niet. De vraag is of men bereid is tot het maken van die keuzes. En, op welke wijze wenst de gemeente daar sturing aan te geven? De Omgevingsvisie kan daar een bruikbaar instrument voor zijn.

Gezond leven in Beekdaelen

Onder andere vanwege de inwerkingtreding van de Omgevingswet in 2021 wordt gezondheid een steeds belangrijker thema in het omgevingsbeleid. Tussen groen en gezondheid bestaat een positieve relatie. Om een goed beeld te krijgen van hoe het met de gezondheid in heel Beekdaelen gesteld staat, zou de gemeente een quick scan voor (de gezondheid van) de leefomgeving kunnen uitvoeren, vooruitlopend op het opstellen van een omgevingsvisie. Er zijn nog diverse aandachtspunten om de gezondheid van de bewoners te bevorderen. Zo richt de gemeente Beekdaelen zich al samen met JOGG op een gezonde leefstijl van jongeren. Wenst de gemeente een vergelijkbaar programma uit te rollen voor ouderen? En hoe staat de gemeente ten opzichte van de diverse initiatieven die zich richten op gezondheidsbevordering? Wenst men die te ondersteunen en zo ja, hoe?

3.4 Duurzame economische ontwikkeling

Beekdaelen bouwt aan een aantrekkelijk ondernemingsklimaat en streeft daarbij naar verduurzaming van de economie en de samenleving als geheel. Hoogwaardige bedrijventerreinen, recreatie en toerisme, duurzame landbouw zijn relevante economische pijlers voor Beekdaelen. De energietransitie en de omslag naar een circulaire economie bieden aanvullende kansen voor de economische ontwikkeling. De gebiedsontwikkeling rond de A76 kan aangegrepen worden voor zowel het verwezenlijken van duurzaamheidsdoelen als economische doelen. In de Ontwikkelagenda zijn die ambities verwoordt als 'iedereen doet mee' en 'energietransitie op de schaal van Beekdaelen'. In de dorpsbijeenkomsten en de themabijeenkomsten zijn de volgende onderwerpen benoemd voor 'duurzame economische ontwikkeling':

1. Ontwikkeling A76-zone
2. Investeren in duurzaamheid, inclusief de AWACS-problematiek

“In de groter wordende gemeente mag de aandacht voor de AWACS-problematiek niet verslappen”

3. Op weg naar een circulaire economie
4. Investeren in de dorps economie
5. Arbeidsparticipatie – iedereen doet mee

Ontwikkeling A76-zone

De ontwikkeling van de A76-zone is een bovenregionale ontwikkeling, die van grote invloed zal zijn op het landschap, de economie, duurzaamheid en de bereikbaarheid van Beekdaelen. De ontwikkeling van de A76-zone overstijgt de schaal van Beekdaelen, maar de gemeente ligt wel in het hart daarvan. Dat biedt kansen voor een transformatie van het gebied, die passen bij de Beekdaelense ambities. Aansluitend bij die ambities lijkt bij de doorontwikkeling van de bedrijventerreinen De Horsel en De Breindert uitbreiding minder belangrijk dan de kwaliteit. De gemeente zou een keuze kunnen maken voor een bepaald type bedrijvigheid dat op de bedrijventerreinen gewenst is en daar ook actief op kunnen acquireren. Is de gemeente bijvoorbeeld bereid om de mogelijkheden tot bedrijfsvestiging en ontwikkeling van bedrijventerreinen in Beekdaelen te koppelen aan duurzaamheidsvoorwaarden (energie en circulariteit)?

Investeren in duurzaamheid, inclusief de AWACS-problematiek

Energietransitie

De inwoners van Beekdaelen blijken zich zeer bewust van de energietransitie die in Nederland gaande is. Van de gemeente wordt gevraagd om daar een visie op te ontwikkelen en daarin te investeren. Dat moet op korte termijn plaatsvinden, want Nuth en Onderbanken hebben nu al de ambitie om 2040 energieneutraal te zijn. De gemeente staat niet alleen in die energietransitie. Zij zal samen met maatschappelijke partners zoals woningcorporaties en bewoners bijvoorbeeld een rol moeten spelen in de overgang naar een gasloze samenleving. Welke effectieve instrumenten passen daarbij (bijvoorbeeld subsidie, begeleiding, communicatie)?

Afvalbeleid

Als onderdeel van het versterken van de landschappelijke kwaliteit is er aandacht nodig voor de bestrijding van zwerfvuil in het buitengebied. In samenhang daarmee dient de gemeente keuzes te maken over een eenduidig afvalbeleid. Dat kan bovendien aangegrepen worden om een eerste stap richting circulaire economie (zie hierna) te zetten.

Awacs-problematiek

De gemeente zal haar positie moeten bepalen in het AWACS-dossier en deze problematiek op de politieke agenda moeten houden. Voor een deel van de nieuwe gemeente is dit een urgent vraagstuk.

Op weg naar een circulaire economie

Landelijk is de omslag naar een circulaire economie stevig ingezet. Ook de gemeente Beekdaelen zal daar in haar beleid aandacht aan moeten gaan besteden. Zij zal moeten bepalen op welke wijze zij de omslag naar een circulaire economie zo effectief mogelijk kan bevorderen. Dat betekent dat er duidelijke doelen zouden moeten komen en inzicht moet worden ontwikkeld, in wat de mogelijkheden zijn op gemeentelijke en regionale schaal. Naast het bovengenoemde afvalbeleid zou de gemeente haar eigen inkoop, afvalstromen en beheeractiviteiten tegen het licht kunnen houden en herzien, uitgaande van de doelen voor circulaire economie.

“Middenstanders moeten de ruimte krijgen om te ondernemen. De gemeente moet niet te veel denken in wat niet mogelijk is”

Investeren in de dorps economie

Middenstand in de dorpen

Op veel plekken staat de middenstand onder druk. Het is van belang om samen met ondernemers een visie te ontwikkelen op enerzijds manieren om het aanbod op peil te houden en anderzijds om te gaan met leegstaande (winkel)panden en de openbare ruimte in de dorpskernen. Dat betekent ook dat ondernemers nieuwe mogelijkheden moeten blijven. Denk aan inzet op pakketdiensten in verband met toenemend internetwinkelen, of het aanbieden van flexwerkplekken. Voor de gemeente is het de vraag hoeveel ruimte zij hen daarbij wil en kan bieden.

Toerisme en recreatie

Het landschappelijke karakter van Beekdaelen biedt perspectief voor verdere ontwikkeling van toerisme en recreatie. Een sterke toerisme- en recreatiesector in de gemeente vergroot bovendien het draagvlak voor de reguliere middenstand in de gemeente. De gemeente kan een ondersteunende rol vervullen door ondernemers de ruimte te bieden en door te investeren in het onderhoud van het buitengebied, inclusief paden en routes.

Arbeidsparticipatie

De gemeente Beekdaelen zal moeten bepalen op welke wijze zij het arbeidsmarktbeleid wenst in te vullen, waarbij aandacht wordt geschonken aan kwetsbare groepen. De kleinschaligheid en saamhorigheid in de dorpen van Beekdaelen biedt kansen om verschillende opgaven in het sociaal domein (werk, armoede, jeugd, verenigingen) met elkaar te verbinden. Een coöperatieve benadering waarin de gemeente, ondernemers, verenigingen en bewoners elk hun rol spelen biedt mogelijkheden om deze verbindingen te versterken. Met als doel om deelname op de arbeidsmarkt en in de samenleving te bevorderen. Ook in het aanbeestingsbeleid van de gemeente kan aandacht besteed worden aan het bevorderen van arbeidsparticipatie door iedereen en van het verbinden van verschillende opgaven (uit het sociale domein)).

“Het dorp is alleen aantrekkelijk als er genoeg werkgelegenheid is, ook voor jongeren”

Bijlage I Dorps- en themabijeenkomsten

EEN KORT OVERZICHT

Dorpsbijeenkomsten
De gemeenteraden van Onderbanken, Nuth en Schinnen organiseerden tussen 15 september 2017 en 16 november vijftien dorpsbijeenkomsten. Op 1 februari 2018 werd een terugkoppelingsbijeenkomst georganiseerd voor alle geïnteresseerden uit de dorpen. De gespreksleiding van de bijeenkomsten werd verzorgd door gemeenteraadsleden: in elk dorp telkens één raadslid uit de 'eigen' gemeente en één uit een van de twee andere gemeenten. Het overzicht in tabel 1 laat zien waar dorpsbijeenkomsten werden gehouden en hoeveel deelnemers er aanwezig waren (exclusief gemeenteraadsleden, gemeentebestuurders en ambtenaren). Bovendien is aangegeven welke gemeenteraadsleden optraden als gespreksleider.

Tabel 1 Overzicht dorpsbijeenkomsten

Datum	Dorp	Aantal deelnemers	Gespreksleiders
15 september 2017	Merkelbeek	60	Mia Lamerichs (Onderbanken) Ton Kolée (Nuth)
19 september 2017	Hulsberg	30	Henk Reijnders (Nuth) Levin de Koster (Schinnen)
21 september 2017	Puth	40	Jeu Renkens (Schinnen) Joost Geurts (Nuth)
26 september 2017	Bingelrade	40	Bert Kannegieter (Onderbanken) Twan Schevers (Schinnen)
28 september 2017	Schimmert	45	Ton Kolée (Nuth) Henriëtte Thuis (Schinnen)
3 oktober 2017	Amstenrade	90	Bert Kannegieter (Onderbanken) Henriëtte Thuis (Schinnen)
6 oktober 2017	Jabeek	35	Mia Lamerichs (Onderbanken) Henriëtte Thuis (Schinnen)
10 oktober 2017	Oirsbeek	40	Ton Kolée (Nuth) Hugo Schaffrath (Schinnen)
11 oktober 2017	Wijnandsrade	25	Leon Rijkx (Nuth) Mia Lamerichs (Onderbanken)
24 oktober 2017	Sweikhuizen	25	Levin de Koster (Schinnen) Mia Lamerichs (Onderbanken)
26 oktober 2017	Vaesrade	40	Henk Reijnders (Nuth) Hub Franssen (Schinnen)
31 oktober 2017	Schinveld	40	Bert Kannegieter (Onderbanken) Hub Franssen (Schinnen)
2 november 2017	Nuth	50	Léon Pansters (Nuth) Levin de Koster (Schinnen)
7 november 2017	Schinnen	30	Bert Heggen (Schinnen) Henk Reijnders (Nuth)
16 november 2017	Doenrade	40	Twan Schevers (Schinnen) Mia Lamerichs (Onderbanken)
Totaal		630	

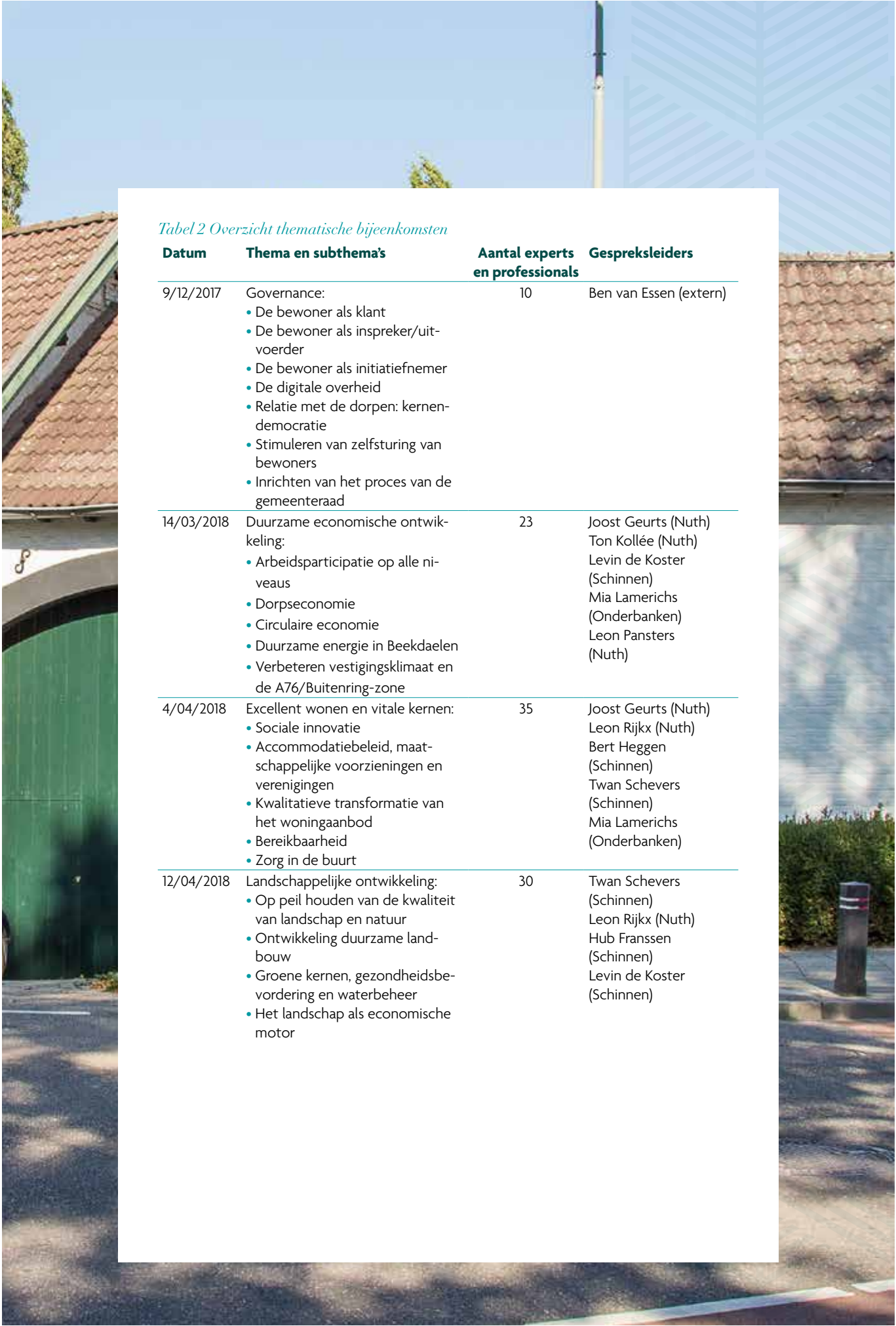

De terugkoppelingsbijeenkomst van 1 februari 2018 werd bezocht door ongeveer 300 geïnteresseerden. De bijeenkomst werd ook via een livestream van de lokale omroepen uitgezonden. De livestream werd gevolgd door rond de 10.000 unieke kijkers.

In aanvulling op de dorpsbijeenkomsten is via social media en de website van Beekdaelen een vragenlijst uitgezet, met name gericht op jongeren. Ruim tachtig respondenten hebben langs deze weg input geleverd voor het proces.

Themabijeenkomsten

Om de opbrengsten uit de dorpsbijeenkomsten verder te verdiepen en om ook stil te staan bij thema's die het belang van het dorp overstijgen, consulteerden de gemeenteraadsleden gericht diverse experts en professionals. Hiertoe werden vier themabijeenkomsten georganiseerd. Tabel 2 laat zien om welke themabijeenkomsten het gaat, welke subthema's daar aan de orde kwamen en hoeveel personen deelnamen aan de bijeenkomst (exclusief gemeenteraadsleden, gemeentebestuurders en ambtenaren).

Tabel 2 Overzicht thematische bijeenkomsten

Datum	Thema en subthema's	Aantal experts en professionals	Gespreksleiders
9/12/2017	Governance: • De bewoner als klant • De bewoner als inspreker/uitvoerder • De bewoner als initiatiefnemer • De digitale overheid • Relatie met de dorpen: kernen-democratie • Stimuleren van zelfsturing van bewoners • Inrichten van het proces van de gemeenteraad	10	Ben van Essen (extern)
14/03/2018	Duurzame economische ontwikkeling: • Arbeidsparticipatie op alle niveaus • Dorpseconomie • Circulaire economie • Duurzame energie in Beekdaelen • Verbeteren vestigingsklimaat en de A76/Buitenring-zone	23	Joost Geurts (Nuth) Ton Kollée (Nuth) Levin de Koster (Schinnen) Mia Lamerichs (Onderbanken) Leon Pansters (Nuth)
4/04/2018	Excellent wonen en vitale kernen: • Sociale innovatie • Accommodatiebeleid, maatschappelijke voorzieningen en verenigingen • Kwalitatieve transformatie van het woningaanbod • Bereikbaarheid • Zorg in de buurt	35	Joost Geurts (Nuth) Leon Rijkx (Nuth) Bert Heggen (Schinnen) Twan Schevers (Schinnen) Mia Lamerichs (Onderbanken)
12/04/2018	Landschappelijke ontwikkeling: • Op peil houden van de kwaliteit van landschap en natuur • Ontwikkeling duurzame landbouw • Groene kernen, gezondheidsbevordering en waterbeheer • Het landschap als economische motor	30	Twan Schevers (Schinnen) Leon Rijkx (Nuth) Hub Franssen (Schinnen) Levin de Koster (Schinnen)

OPZET VAN DE BIJEENKOMSTEN

Opzet dorpsbijeenkomsten

De dorpsbijeenkomsten hadden alle een vergelijkbare opzet. Vooraf waren mensen uit de dorpen breed uitgenodigd, op de volgende manieren:

- Advertenties via lokale media, social media en gemeentelijke websites;
- Random uitnodigen van 100 inwoners per dorp;
- Gericht uitnodigen van mensen via verenigingen en bekende organisaties;
- Gericht uitnodigen van mensen uit de netwerken van gemeenteraadsleden.

Tijdens de bijeenkomsten gingen mensen met elkaar in gesprek in groepen van vier tot tien personen. Aan elke gesprekstafel vond het gesprek plaats aan de hand van de volgende vragen:

1. Wat wilt u voor uw dorp MEER bereiken (=beter, anders, mooier)
2. Successleutels: Waar zijn er voorbeelden van "MEER"? En waarom lukt het daar? Wat is daarbij de rol van bewoners, ondernemers of anderen?
3. Ontwikkelingen: Welke toekomstige ontwikkelingen zijn van invloed op het realiseren van "MEER"?
4. De MEERS, de Successleutels en de Ontwikkelingen overziend, wat moet:
 - het dorp beter/anders doen?
 - de gemeente (en andere partners) beter/anders doen?

De gespreksresultaten werden genoteerd op voorgedrukte posters en plenair teruggekoppeld naar alle aanwezigen. Van elke dorpsbijeenkomst werd een verslag gemaakt (Bijlage I) dat binnen twee weken online beschikbaar was voor de deelnemers en andere geïnteresseerden.

Opzet terugkoppelingsbijeenkomst

Tijdens de terugkoppelingsbijeenkomst van 1 februari 2018 werd in het kort toegelicht wat er allemaal gedurende de dorpsbijeenkomsten werd opgehaald bij de toekomstige inwoners van Beekdaelen. De opbrengsten werden teruggekoppeld aan de hand van zes hoofdthema's, te weten:

- De gemeente als dienstverlener en de burger als klant;
- Participeren en initiatief nemen;
- Ontmoeten en voorzieningen in dorpen;
- Variatie in het woningaanbod;
- Verkeersveiligheid en bereikbaarheid;
- Zorg voor de omgeving.

Na de toelichting op de opbrengsten uit de dorpen kregen de aanwezigen de gelegenheid om deze aan te vullen, te detailleren of te nuanceren. Opnieuw leidde dit tot een rijke opbrengst voor de gemeenteraden.

Na het interactieve deel kregen enkele bewonersinitiatieven uit Onderbanken, Nuth en Schinnen het podium om hun activiteiten en aanpak toe te lichten. De bijeenkomst werd tenslotte op humoristische wijze samengevat door poppenspeler Armand Schreurs.

Opzet themabijeenkomsten

Voor de vier thema's waren gericht experts, professionals en spelers die actief bij de onderwerpen betrokken zijn uitgenodigd. Van de vier themabijeenkomsten had de bijeenkomst over 'governance' een enigszins afwijkend opzet. In deze bijeenkomst lag in het eerste deel de nadruk op het informeren van gemeenteraadsleden over mogelijkheden om de relatie tussen gemeente en gemeenschap te vernieuwen.

Het tweede deel bestond uit gesprekken tussen gemeenteraadsleden, onder begeleiding van experts, over verschillende subthema's (zie tabel 2).

De drie resterende themabijeenkomsten hadden alle een gelijke opzet. De themabijeenkomsten startten met een korte toelichting op de ambities van Beekdaelen door één van de burgemeesters. Daarna volgde een reflectie op die ambities door een externe spreker, vanuit het thema dat die avond aan de orde was. Hans Kasper en Ilmert Kant stonden stil bij die ambities vanuit een invalshoek van 'duurzame economische ontwikkeling.' Wim Hazeu reflecteerde vanuit het thema 'excellent wonen en vitale kernen' en Marc Heusschen vanuit 'landschappelijke ontwikkeling'. Na de inleidingen gingen de genodigden in groepen met elkaar in gesprek aan de hand van de volgende vragen:

- Met welke ontwikkelingen moeten we rekening houden bij het verwezenlijken van de ambities voor dit subthema?
- Heeft u eigen ambities voor Beekdaelen als het gaat om dit deelthema? Wat onderneemt u (nu al) om die ambities waar te maken?
- Wat zijn de belangrijkste kansen voor Beekdaelen voor het betreffende subthema? Wat is daarvoor (niet) nodig van de gemeente, van uzelf of van anderen?

De resultaten van de gesprekken werden plenair teruggekoppeld. Van elke bijeenkomst werd een verslag gemaakt.

Bijlage II Opbrengsten per thema

In deze bijlage zijn de opbrengsten van de dorps- en themabijeenkomsten samengevat. Daarbij zijn ook de resultaten van de enquête meegenomen, die is uitgezet om meer jongeren te bereiken, evenals de aanvullende input die werd opgehaald tijdens de terugkoppelingsbijeenkomst van 1 februari 2018. De volledige verslagen van de afzonderlijke dorps- en themabijeenkomsten zijn beschikbaar via de website www.beekdaelen.nl.

In aansluiting op hoofdstuk 3 zijn de opbrengsten ingedeeld langs de vier lijnen die in de Ontwikkelagenda zijn onderscheiden:

- Een nieuwe relatie tussen gemeente en gemeenschap;
- Excellent wonen en vitale kernen;
- Landschappelijke ontwikkeling;
- Duurzame economische ontwikkeling.

Elke paragraaf heeft een vergelijkbare opbouw. Voor elk thema wordt een aantal onderwerpen uitgelicht die aan bod zijn gekomen. Voor elk onderwerp wordt beschreven wat deelnemers van de bijeenkomsten in algemene zin naar voren hebben gebracht ('observaties'). Daarbij zijn de bevindingen van de verschillende bijeenkomsten samengenomen, waarbij zo dicht mogelijk is aangesloten bij wat de deelnemers aan de bijeenkomsten hebben gezegd. Voor zover van toepassing zijn vervolgens specifieke ideeën van de deelnemers opgesomd ('aangedragen suggesties').

EEN NIEUWE RELATIE TUSSEN GEMEENTE EN GEMEENSCHAP

De opbrengsten van de dorps- en themabijeenkomsten over het onderwerp "een nieuwe relatie tussen gemeente en gemeenschap" zijn hierna gestructureerd langs de in hoofdstuk 3 onderscheiden rolverdeling:

1. De gemeente als dienstverlener en de bewoner als klant;
2. De gemeente als beleidsmaker en de bewoner als inspreker, beleidsparticipant en/of uitvoerder;
3. De communicatieve rol van de gemeente en de bewoner als initiatiefnemer.

De gemeente als dienstverlener en de bewoner als klant

Observaties

In vrijwel alle dorpen kwam het thema 'dienstverlening door de gemeente' aan bod. Daarbij ging het met name om de bereikbaarheid van het gemeentehuis en gemeentelijke diensten, proactieve dienstverlening door de gemeente en (digitale) ondersteuning van bewoners. Gemeentelijke informatie moet snel en duidelijk beschikbaar zijn. Men verwacht een luisterend oor van de gemeente bij de afhandeling van klachten. En, dat er terugkoppeling plaatsvindt en dat afspraken tijdig opgevolgd worden.

De plek waar het gemeentehuis gevestigd gaat worden en de manier waarop de gemeentelijke dienstverlening wordt georganiseerd is een belangrijk aandachtspunt in de dorpen. Of er één gemeentehuis moet komen of een 'gedecentraliseerd' en verspreid liggend gemeentehuis kan niet ondubbelzinnig geconcludeerd worden uit de gesprekken. Voor een nieuw gemeentehuis lijkt er weinig draagvlak te zijn: het gaat de bewoners er vooral om dat de gemeentelijke diensten voor iedereen bereikbaar zijn. Daarnaast kwam uitgebreid de balans tussen digitale dienstverlening en de fysieke bereikbaarheid van het gemeentehuis aan bod. Niet-digitale mogelijkheden moeten blijven bestaan omdat niet iedereen overweg kan met digitale opties. Er moet aandacht blijven voor mensen met fysieke, financiële of andere beperkingen.

Het onderwerp gemeentelijke dienstverlening kwam ook aan bod tijdens de themabijeenkomst over 'governance'. De deelnemers vonden een belangrijk onderdeel van een goede dienstverlening dat er begrijpelijke taal wordt gesproken door de gemeente. Bewoners moeten niet geconfronteerd worden met vakjargon en ambtelijke termen, maar in alledaagse taal aangesproken worden. Daarnaast werd geconcludeerd dat de gemeente in zijn dienstverlenende rol zoveel mogelijk drempels dient weg te nemen voor bewoners en dat de ambtelijke organisatie eenvoudig en goed bereikbaar is. Tegelijkertijd werd naar voren gebracht dat de bewoners zelf moeten kunnen bepalen hoe zij als klant benaderd worden door de gemeente. Dat wil ook zeggen dat zij goed betrokken moeten worden bij de wijze waarop de gemeente zijn dienstverlening concreet vormgeeft, bijvoorbeeld door middel van het instellen van een Burgerpanel Dienstverlening.

Aangedragen suggesties

In de dorpsbijeenkomst en de themabijeenkomst zijn verschillende ideeën aangedragen die eraan kunnen bijdragen dat de gemeentelijke dienstverlening voor iedereen bereikbaar is, te weten:

- Flink inzetten op digitale gemeentelijke dienstverlening en het gebruiken van nieuwe technologie;
- Gekoppeld aan digitale dienstverlening een bezorgdienst (bijvoorbeeld volgens een bol.com-concept);
- De gemeente die naar de mensen toe gaat en persoonlijke ondersteuning levert, met name naar ouderen en mensen die slecht ter been zijn of onvoldoende digitale vaardigheden hebben;
- Biedt bewoners cursussen voor digitaal verkeer aan;
- Gemeentelijke steunpunten/servicepunten in dorpen, in aparte dependances of bij lokale ondernemers;
- Dorpsprekuren met een roulerend gemeenteloket dat op vaste tijden het dorp aan doet;
- Vaste (ambtelijke) aanspreekpunten voor verenigingen, ondernemers en/of dorpen;
- Actief delen van informatie door de gemeente over de verschillende dorpen. Informatie delen kan bijvoorbeeld door een chatfunctie via de website, via traditionele media en met elektronische borden in de dorpen;
- Duidelijke afspraken over terugkoppeling en antwoordtermijnen na contact met de gemeente, die ook opgevolgd worden;
- Als bewoners contact hebben met de gemeente zou er vervolgens een vaste contactpersoon moeten worden benoemd.

De gemeente als beleidsmaker en de bewoner als inspreker, beleidsparticipant en/of uitvoerder

Observaties

Inspraak is deels wettelijk geregeld en dus verplicht. De nieuwe Omgevingswet, die naar verwachting in werking treedt op 1 januari 2021, gaat daarin nog een stap verder dan de huidige wetten en regels. In de Omgevingswet is brede participatie een belangrijke voorwaarde voor snellere en betere plan- en besluitvorming. Overheden moeten eerst gezamenlijk met bewoners naar kansrijke oplossingen zoeken en pas dan gedetailleerd onderzoek doen naar het gekozen alternatief. Maar ook nu al is het wenselijk om bewoners en betrokkenen in een vroeg stadium bij beleidsvorming te betrekken: om het draagvlak voor beleid te vergroten en om de kennis in de samenleving te benutten. Tijdens de dorpsgesprekken kwam naar voren dat mensen vroegtijdig meegenomen willen worden in de besluitvorming die hun dorp aangaat. Dat vraagt om een (pro-)actieve informatieverstrekking door de gemeente in een

vroeg stadium en een luisterende houding van de gemeente tijdens de voorbereiding van de besluitvorming. Nu voelen bewoners zich regelmatig geconfronteerd met voldongen feiten waarbij geen weg terug meer mogelijk is.

In de governancebijeenkomst werd geconcludeerd dat het uitgangspunt moet zijn dat als een beleidsvraagstuk de burger raakt, het in principe voor burgerparticipatie in aanmerking kan komen. Daarbij werd geconstateerd dat de eerste vraag die beantwoord moet worden is, of het vraagstuk zich leent voor burgerparticipatie (is er voldoende beleidsruimte?). Het Afwegingskader Burgerparticipatie van ProDemos (www.prodemos.nl) kan helpen om deze vraag te beantwoorden. Vervolgens moet bekeken worden of de noodzakelijke randvoorwaarden voor burgerparticipatie zijn ingevuld (zoals tijd, middelen). Als beide vragen positief beantwoord worden, kunnen de stappen voor een participatietraject uitgezet worden (Waarom? Wanneer? Wie etc.). Het Afwegingskader Burgerparticipatie biedt een handig stappenplan daarvoor, inclusief een aanbod van instrumenten.

Een ander element van betrokkenheid bij de beleidsontwikkeling die in de dorpsbijeenkomsten aan de orde kwam, is de zichtbaarheid van het politieke debat. De zichtbaarheid en toegankelijkheid van het politieke debat acht men voor verbetering vatbaar. Mensen willen graag betrokken zijn bij en geïnformeerd worden over bijvoorbeeld raadsvergaderingen.

Aangedragen suggesties

Beleidsparticipatie door bewoners (burgerparticipatie) vraagt bovenal om een open en luisterende houding van twee kanten. Dat vraagt een persoonlijke inspanning van ambtenaren, gemeenteraadsleden en bestuurders, maar ook van de bewoners zelf. In de dorpsbijeenkomsten werden de volgende ideeën aangedragen:

- Bewonersavonden zoals de dorpsbijeenkomsten regelmatig organiseren¹.
- Actief delen van informatie door de gemeente over beleid en besluitvorming. Informatie delen kan bijvoorbeeld door een chatfunctie via de website, via traditionele media en met elektronische borden in de dorpen;
- Inspraakavonden zelf (laten) organiseren door bewoners;
- Vroegtijdig meepraten door bewoners bij specifieke projecten en ontwikkelingen;
- De gemeenteraadsvergaderingen moeten gemakkelijk te volgen zijn (ook via (interactieve) tv);
- Ontwikkel een laagdrempelige manier voor bewoners om tijdens gemeenteraadszittingen (beperkt) spreekrecht te krijgen.

Tijdens de themabijeenkomst 'governance' werd bovendien gesuggereerd dat de burgerparticipatie versterkt kan worden als de raad zich thematisch zou laten adviseren door bewonerspanels uit de dorpen. Dat kan bijvoorbeeld voorafgaand aan een raadsvergadering plaatsvinden. Verder kwam in één van de discussietafels aan de orde dat de gemeente zich continu moet inspannen om burgers te mobiliseren en ze samen te brengen rondom vooraf geformuleerde beleidsvraagstukken. In de bijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' werd bijvoorbeeld gesteld dat keuzes over accommodaties, scholen en infrastructuur in dialoog met de bewoners gemaakt zouden moeten worden. Van belang daarbij is de uiteindelijke terugkoppeling van wat met de inbreng van mensen is gedaan. Dit vraagt om voortdurende communicatie tussen ambtenaren, college en raad aan de ene kant en bewoners aan de andere

¹ Deze avonden kunnen verschillen in aard: open bijeenkomsten om thema's eventueel te agenderen of meedenkavonden over concrete beleidsvoornemens. In het laatste geval zal het initiatief en de organisatie een verantwoordelijkheid van het college zijn. In het eerste geval zouden zowel college als raad de organisator kunnen zijn.

kant. Daarbij dient de vraag te worden gesteld waar (nog) beleid voor nodig is en wat mensen zelf kunnen en willen doen. Voor concrete gespreksonderwerpen zou met de bewoners in beeld gebracht moeten worden wat de wensen en doelen zijn (zie het genoemde Afwegingskader Burgerparticipatie van ProDemos). Beleid kan zo verrijkt worden met ideeën uit de samenleving. Wat niet gedaan moet worden is vooraf voorsorteren op uitkomsten van het proces. Tijdens de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' werd onderstreept dat Beekdaelen op deze manier kan uitgroeien tot een moderne gemeente, die inwoners helpt en verbindt. Er zou ruimte moeten zijn om daarmee te experimenteren, waarbij ook af en toe iets mag mislukken, als daarvan geleerd wordt.

De communicatieve rol van de gemeente en de bewoner als initiatiefnemer

Observaties

In de meeste dorpen is gesproken over de eigen rol van bewoners en verenigingen voor de levendigheid en leefbaarheid van dorp. In dit gesprek waren drie hoofdlijnen te onderscheiden: 1) de samenwerking binnen het dorp, 2) de ruimte voor het ontplooiën van (nieuw) initiatief en 3) dorpsdemocratie en zelfsturing.

Samenwerken in het dorp

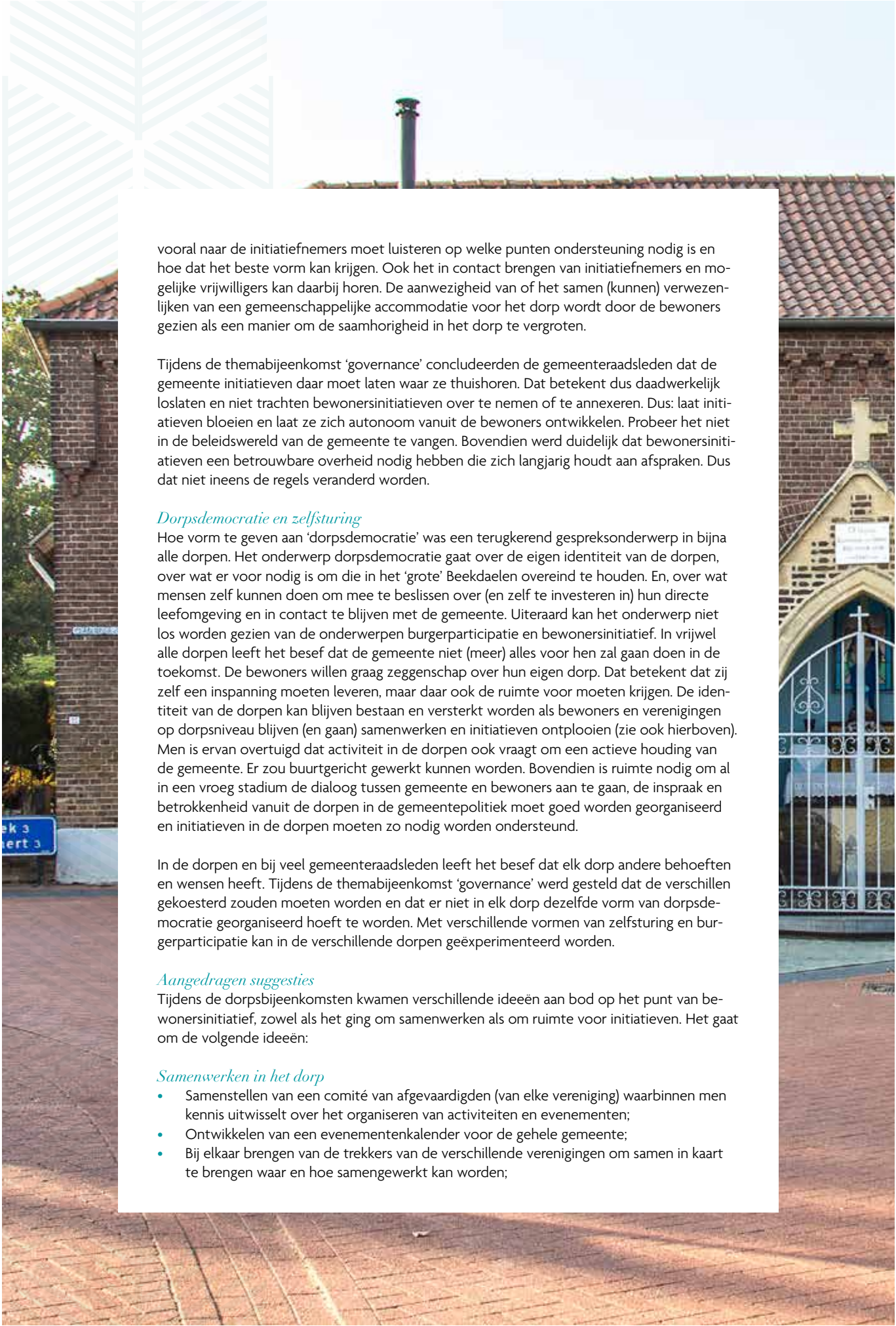
Volgens de deelnemers aan de dorpsavonden steunt de identiteit en de leefbaarheid van de dorpen sterk op het gemeenschaps- en verenigingsleven. Activiteiten die worden geïnitieerd of ondersteund door verenigingen zorgen voor veel levendigheid in de dorpen. Behalve dat de kracht van de verenigingen gewaardeerd en gekoesterd wordt, zijn er ook zorgen. De verenigingen worden kleiner, het aantal vrijwilligers loopt terug. Met het oog daarop kwam in de dorpsgesprekken regelmatig terug dat samenwerking tussen de verenigingen noodzakelijk is. Dat wil zeggen: samenwerking tussen verenigingen in de dorpen en samenwerking binnen het grotere geheel van Beekdaelen. Door samenwerking blijven zij in staat om activiteiten en evenementen te organiseren, maar ook om bijvoorbeeld bij voetbalclubs complete teams te behouden. Tegelijkertijd voorkomt goede samenwerking binnen de hele gemeente dat evenementen tegelijkertijd plaatsvinden en elkaar gaan beconcurreren. Tenslotte neemt het gemeenschapsgevoel toe door samenwerking.

Het initiatief tot samenwerken moet volgens de bewoners bij de verenigingen zelf liggen. Zij kunnen zelf het best bepalen op welke punten samenwerking het meeste oplevert. De gemeente kan wel een ondersteunende rol spelen, door bijvoorbeeld verenigingen met elkaar in contact te brengen of in de subsidieverlening samenwerking als aandachtspunt mee te nemen.

Ruimte voor (nieuwe) initiatieven

Naast de 'klassieke' voorbeelden van activiteiten en initiatieven in de dorpen, waarbij de verenigingen een belangrijke rol spelen, vinden de bewoners dat bewonersinitiatieven de ruimte moeten krijgen en eventueel ondersteund moeten worden. In de gesprekken komt naar voren dat velen in de dorpen bereid zijn om zichzelf in te zetten voor initiatieven, variërend van het zelf opzetten of opknappen van een gemeenschapshuis tot het organiseren van eetavonden voor senioren of repaircafés. De ervaring leert dat als iemand een initiatief oppakt, anderen vaak aansluiten.

De gemeente zou een rol kunnen spelen door initiatieven te stimuleren en ondersteunen. Nu wordt nog vaak ervaren dat de gemeente weinig meewerkend en passief is als burgers initiatieven ontwikkelen. Men verwacht daarentegen meedenken en begeleiding. Ondersteunen betekent overigens zeer zeker niet dat de gemeente het initiatief moet overnemen, maar

vooral naar de initiatiefnemers moet luisteren op welke punten ondersteuning nodig is en hoe dat het beste vorm kan krijgen. Ook het in contact brengen van initiatiefnemers en mogelijke vrijwilligers kan daarbij horen. De aanwezigheid van of het samen (kunnen) verwezenlijken van een gemeenschappelijke accommodatie voor het dorp wordt door de bewoners gezien als een manier om de saamhorigheid in het dorp te vergroten.

Tijdens de themabijeenkomst 'governance' concludeerden de gemeenteraadsleden dat de gemeente initiatieven daar moet laten waar ze thuishoren. Dat betekent dus daadwerkelijk loslaten en niet trachten bewonersinitiatieven over te nemen of te annexeren. Dus: laat initiatieven bloeien en laat ze zich autonoom vanuit de bewoners ontwikkelen. Probeer het niet in de beleidswereld van de gemeente te vangen. Bovendien werd duidelijk dat bewonersinitiatieven een betrouwbare overheid nodig hebben die zich langjarig houdt aan afspraken. Dus dat niet ineens de regels veranderd worden.

Dorpsdemocratie en zelfsturing

Hoe vorm te geven aan 'dorpsdemocratie' was een terugkerend gespreksonderwerp in bijna alle dorpen. Het onderwerp dorpsdemocratie gaat over de eigen identiteit van de dorpen, over wat er voor nodig is om die in het 'grote' Beekdaelen overeind te houden. En, over wat mensen zelf kunnen doen om mee te beslissen over (en zelf te investeren in) hun directe leefomgeving en in contact te blijven met de gemeente. Uiteraard kan het onderwerp niet los worden gezien van de onderwerpen burgerparticipatie en bewonersinitiatief. In vrijwel alle dorpen leeft het besef dat de gemeente niet (meer) alles voor hen zal gaan doen in de toekomst. De bewoners willen graag zeggenschap over hun eigen dorp. Dat betekent dat zij zelf een inspanning moeten leveren, maar daar ook de ruimte voor moeten krijgen. De identiteit van de dorpen kan blijven bestaan en versterkt worden als bewoners en verenigingen op dorpsniveau blijven (en gaan) samenwerken en initiatieven ontplooiën (zie ook hierboven). Men is ervan overtuigd dat activiteit in de dorpen ook vraagt om een actieve houding van de gemeente. Er zou buurtgericht gewerkt kunnen worden. Bovendien is ruimte nodig om al in een vroeg stadium de dialoog tussen gemeente en bewoners aan te gaan, de inspraak en betrokkenheid vanuit de dorpen in de gemeentepolitiek moet goed worden georganiseerd en initiatieven in de dorpen moeten zo nodig worden ondersteund.

In de dorpen en bij veel gemeenteraadsleden leeft het besef dat elk dorp andere behoeften en wensen heeft. Tijdens de themabijeenkomst 'governance' werd gesteld dat de verschillen gekoesterd zouden moeten worden en dat er niet in elk dorp dezelfde vorm van dorpsdemocratie georganiseerd hoeft te worden. Met verschillende vormen van zelfsturing en burgerparticipatie kan in de verschillende dorpen geëxperimenteerd worden.

Aangedragen suggesties

Tijdens de dorpsbijeenkomsten kwamen verschillende ideeën aan bod op het punt van bewonersinitiatief, zowel als het ging om samenwerken als om ruimte voor initiatieven. Het gaat om de volgende ideeën:

Samenwerken in het dorp

- Samenstellen van een comité van afgevaardigden (van elke vereniging) waarbinnen men kennis uitwisselt over het organiseren van activiteiten en evenementen;
- Ontwikkelen van een evenementenkalender voor de gehele gemeente;
- Bij elkaar brengen van de trekkers van de verschillende verenigingen om samen in kaart te brengen waar en hoe samengewerkt kan worden;

- Start dorpsbrigades om bijvoorbeeld zwerfafval en/of sneeuw te ruimen. Initieer een vrijwilligersbank.
- Stimuleer samenwerking via subsidiebeleid.

Ruimte voor (nieuwe) initiatieven

- Oprichten van een besloten Facebookgroep per dorp en op dezelfde manier laten beheeren als de Whatsapp-buurtapp;
- Ontwikkel collectief particulier opdrachtgeverschap voor het herbestemmen van leegstaande (publieke) gebouwen. Van de kant van de gemeente betekent dat een meewerkende en faciliterende houding;
- Oprichten van één buurtvereniging (Vaesrade), voor jong en oud;
- Oprichten van een naschoolse vereniging (Jabeek) die verschillende activiteiten organiseert en huiswerkhulp biedt;
- Meedenkende ambtenaren die mensen wegwijs kunnen maken in regels en regelingen en praktische handreikingen bieden voor het opzetten van initiatieven;
- Gemeentelijke inzet om sleutelfiguren die een burgerinitiatief kunnen trekken, actief te ondersteunen;
- Laagdrempelig maken van het verkrijgen van een vergunning voor een initiatief of evenement in een dorp;
- Afschaffen legeskosten voor bewonersinitiatieven en (verenigings)evenementen;
- Waar nodig en gewenst financieel ondersteunen van bewonersinitiatief door de gemeente.

Tijdens de themabijeenkomsten werden daar de volgende ideeën aan toegevoegd:

- Gemeente brengt mensen en initiatieven met elkaar in contact;
- Een contactambtenaar die initiatieven ondersteunt met kennis en kunde. Deze moet behulpzaam zijn en niet de deskundige gaan uithangen. De contactpersoon moet naar de initiatiefnemers toe gaan;
- Creëer een budget voor experimenten en zorg dat regels en controlemechanismen die experimenten belemmeren worden losgelaten.

Dorpsdemocratie en zelfsturing

In de dorpsbijeenkomsten werd een aantal manieren genoemd om dorpsdemocratie gestalte te geven. Basisvoorwaarde is dat gemeenteraad en ambtenaren ook daadwerkelijk vertrouwen hebben in bewoners. Het gaat om de volgende ideeën:

- Ontwikkelen van een dorpsvisie met/door de bewoners, die ook ingaat op de wijze waarop de dorpsdemocratie is georganiseerd;
- Dorpsbijeenkomsten zoals de gemeenteraden nu hebben georganiseerd blijvend voortzetten. Dus: de gemeenteraadsleden regelmatig in gesprek met de dorpen, waarbij ook telkens de resultaten worden teruggekoppeld;
- Instellen van dorpsraden. Aandachtspunt daarbij is dat bewoners deze zelf oprichten en dat er goede afspraken zijn over waar een dorpsraad wel en niet over gaat, bijvoorbeeld middels een convenant. Daarin kan ook bepaald worden hoe de lijnen met gemeenteraad en bestuurders worden ingericht;
- Een eigen budget voor de dorpen;
- Een vaste contactpersoon voor elk dorp bij de gemeente;
- Steek extra energie in het consulteren van jongeren. Benoem een jongeren aanspreekpunt voor elk dorp, richt een jeugdgemeenteraad op voor Beekdaelen waarin jongeren uit alle dorpen vertegenwoordigd zijn, of ontwikkel of een andere vorm van jongerenbetrokkenheid.

Tijdens de themabijeenkomsten werden daar nog de volgende ideeën aan toegevoegd:

- Instellen van burgerinitiatieftafels, naar voorbeeld van de initiatieftafel in Schinnen.
- Toekennen van een projectbudget per dorp, van een beperkte omvang, dat in het dorp vrij besteed kan worden. Voorwaarde daarbij is dat het besteden van het geld niet te ingewikkeld gemaakt wordt door allerlei bureaucratie. Bovendien geldt: “op is op”.
- Actief op gang brengen van ideeën die in de dorpen leven door per dorp een contactambtenaar aan te stellen (of opbouwwerk in te zetten). Aanvullend kan elk dorp zijn “eigen” verantwoordelijke wethouder krijgen. Om misverstanden bij bewoners en oneigenlijke concurrentie tussen de dorpen te voorkomen is het zaak om de gemeenteraadsleden uit het eigen dorp geen rol te geven in die dorpsvertegenwoordiging;
- Experimenteren met nieuwe manieren om in gesprek te komen met bewoners, bijvoorbeeld door evenementen te laten organiseren door een hogeschool, kunstacademie of universiteit.

EXCELLENT WONEN EN VITALE KERNEN

De dorpsbijeenkomsten leverden een groot aantal ideeën op rond het thema ‘excellent wonen en vitale kernen’. Bij de beschreven ambities werden duidelijke accenten gezet. Belangrijke elementen daarin waren de trots op het eigen dorp, de saamhorigheid in de dorpen en het behoud van de eigen identiteit. Die identiteit hangt samen met diverse thema’s die aan bod kwamen en die bepalend zijn voor ‘excellent wonen en vitale kernen’. De professionals die deelnamen aan de themabijeenkomst ‘excellent wonen en vitale kernen’ diepten die thema’s verder uit en voegden nog aanvullende inzichten toe. Tijdens de dorps- en themabijeenkomsten kwamen de volgende thema’s aan bod:

1. De noodzaak van ontmoetingsplekken en voorzieningen in de dorpen
2. Variatie in het woningaanbod houdt het dorp vitaal
3. Bereikbaarheid voor iedereen
4. Verkeersveiligheid en sociale veiligheid vragen om aandacht
5. Het verenigingsleven is essentieel voor de vitaliteit van de dorpen
6. Iedereen moet de kans hebben om maatschappelijk mee te doen
7. Zorg in de buurt

De noodzaak van ontmoetingsplekken en voorzieningen in de dorpen

Observaties

Ontmoetingsplekken zijn onmisbaar in de dorpen

In vrijwel alle dorpen is er vanwege de levendigheid en leefbaarheid een grote behoefte aan een of meer plekken waar mensen, van alle leeftijden, elkaar kunnen ontmoeten. Individueel of in verenigingsverband. Daarbij valt op dat sommige dorpen juist trots zijn op de voorziening(en) die ze daarvoor hebben (bijvoorbeeld Jabeek, Merkelbeek of Oirsbeek) terwijl in andere dorpen een dergelijke voorziening gemist wordt. Daar worden Merkelbeek en Oirsbeek juist vaak genoemd als goede voorbeelden hoe het zou kunnen.

Als over ontmoetingsplekken wordt gesproken worden daarmee overigens verschillende openbare voorzieningen bedoeld. Er is overal behoefte aan een centraal gelegen dorpsvoorziening (bijvoorbeeld een ‘huiskamer’) waar ouderen en jeugd elkaar kan ontmoeten, met elkaar in gesprek kunnen gaan en waar diverse activiteiten voor verschillende leeftijden worden georganiseerd. Aanvullend zouden daar maatschappelijke voorzieningen als de wijkagent, de wijkverpleegkundige, het gemeenteloket of de bibliotheek terecht kunnen. Daarnaast hebben verenigingen behoefte aan één (betaalbare) plek in het dorp om samen te komen, al dan niet gecombineerd met de bovengenoemde ontmoetingsplek(ken). In verschillende dorpen (bijvoorbeeld Amstenrade, Nuth, Puth, Schinnen, Vaesrade) wordt zo’n multifunctionele voorziening gemist. Het groter worden van de gemeente wordt tegelijkertijd als kans en als bedreiging gezien: als kans om als verenigingen tezamen met de gemeente gebundelde voorzieningen in het dorp te realiseren; als bedreiging omdat de vrees bestaat dat de gemeente publieke voorzieningen en accommodaties wil gaan centraliseren in een beperkt aantal dorpen. Men is bang daardoor verenigingen uit het dorp te verliezen (bijvoorbeeld Amstenrade).

Over het algemeen blijkt er bij verenigingen en individuele bewoners van de dorpen een grote bereidheid te bestaan om samen de schouders eronder te zetten. In bijvoorbeeld Merkelbeek heeft de samenwerking tussen verenigingen en gemeente geleid tot de totstandkoming van BMV de Henkhof, een ontmoetingsplek die in vele andere dorpen als goed voorbeeld wordt gezien. Men acht samenwerking tussen verenigingen en bewoners onmisbaar om goede ontmoetingsplekken te realiseren; het werkt bovendien extra verbindend in het dorp om

samen iets op te bouwen. De gemeente zou het beheer van accommodaties door inwoners en verenigingen moeten stimuleren.

Tijdens de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' constateren de aanwezige professionals dat ontwikkeling van brede maatschappelijke voorzieningen (BMV) waarin (basis) onderwijs, verenigingsleven, sport, zorg en kinderopvang samenkomen, een relevante opgave is voor Beekdaelen. Het zet in op de brede ontwikkeling van kinderen en biedt tegelijkertijd perspectief voor verenigingen en kernen. In de nieuwe gemeente zal efficiënt gebruik van accommodaties noodzakelijk zijn. Door multifunctioneel gebruik na te streven kan die efficiëntieslag gemaakt worden.

Voorzieningen en activiteiten houden het dorp levendig

In meerdere dorpen wordt geconstateerd dat ten gevolge van de vergrijzing er een grote behoefte ontstaat aan voorzieningen dichtbij huis. Het gaat dan om maatschappelijke voorzieningen zoals een medische post, een zorgpunt en een seniorenloket, al dan niet in combinatie met de hierboven genoemde ontmoetingsplekken. Ook de beschikbaarheid van een geldautomaat, een kookservice en een winkel met levensmiddelen worden van belang geacht. In enkele dorpen waar op dit moment een behoorlijk winkel- en horeca-aanbod aanwezig is wordt benadrukt dat het in stand houden daarvan wezenlijk is voor de leefbaarheid en levendigheid van het dorp. Horecagelegenheden zijn ook ontmoetingsplekken voor inwoners. Een knelpunt dat daarbij wordt geconstateerd is dat ondernemers reguliere marktprijzen moeten vragen en dat daardoor minder draagkrachtige mensen afhaken. In enkele gevallen acht men een herinrichting van het centrum noodzakelijk om de kwaliteit van het voorzieningenaanbod op peil te houden (zie ook onder 'Lokale economie'). Verder komt ter sprake dat er nu vier bibliotheken zijn in de drie gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen. Beekdaelen zou wellicht over één goede, bereikbare bibliotheek moeten beschikken.

Het welzijn van de ouderen in de dorpen vraagt om aandacht. Dat gaat om meer dan beschikbaarheid van voorzieningen. Sociale samenhang (omzien naar elkaar) in het dorp is belangrijk om eenzaamheid tegen te gaan en er is veel behoefte aan ondersteuning bij het doen van boodschappen of financiële zaken. Tenslotte is er behoefte aan goed bereikbare activiteiten die specifiek gericht zijn op ouderen.

Maar behalve aan voorzieningen en activiteiten voor ouderen wordt in de dorpen zonder uitzondering aandacht besteed aan voorzieningen en activiteiten voor de jeugd. Een school en kinderopvang in het dorp draagt volgens de bewoners bij aan de leefbaarheid. Het zorgt voor jonge aanwas van de bevolking en voor levendigheid in het dorp. Als er geen school in het dorp is, zijn er goede vervoersmogelijkheden van en naar school nodig, evenals kinderopvangmogelijkheden in het dorp. Daarnaast moeten er voldoende voorzieningen voor de jeugd zijn, zoals (natuur)speelplaatsen, trapveldjes, hangplekken en plekken waar zij samen kunnen komen voor buitenschoolse activiteiten. Goede voorbeelden van dit laatste zijn JIS in Schinnen en de Schepenbank in Oirsbeek.

De experts concluderen tijdens de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' dat als de gemeente groter wordt, niet overal alle voorzieningen aanwezig kunnen en zullen zijn. Zij zijn van mening dat bijvoorbeeld niet elke kern een school kan hebben. Daarbij onderstreepten zij dat de keuze voor scholen inmiddels ook niet meer per se afhankelijk is van de afstand. Mensen kijken tegenwoordig veel meer naar de kwaliteit van het aanbod. Een gedifferentieerd aanbod wordt gewaardeerd. De bereikbaarheid van voorzieningen zoals sportaccommodaties en scholen is daarom heel belangrijk.

Aangedragen suggesties

Tijdens de dorps- en themabijeenkomsten kwamen verschillende specifieke ideeën naar voren over ontmoeten en voorzieningen. Deze varieerden van concrete plekken in bepaalde dorpen tot meer algemene ideeën.

Ontmoetingsplekken

- De gemeente zou vrijwilligers en bewoners moeten steunen om zelf gemeenschapshuizen of brede maatschappelijke voorzieningen in hun dorp te realiseren/opknappen. Samenwerking zoeken met ondernemers en bewoners, eventueel zoeken naar Europese subsidiemogelijkheden;
- De gemeente moet publieke voorzieningen en accommodaties niet geforceerd concentreren in een beperkt aantal dorpen en/of opschaling van verenigingen nastreven. Laat de beweging naar samenwerking van onderop komen;
- Zorg voor goede verenigingsaccommodaties in de dorpen;
- Organiseer multifunctioneel gebruik van kerkgebouwen;
- Benut schoolgebouwen multifunctioneel, bijvoorbeeld: een lerarenkamer, aula of gymzaal kan 's avonds door verenigingen of als gemeenschapshuis worden gebruikt;

Voorzieningen en activiteiten

- Neem initiatieven als het repaircafé in bijvoorbeeld Oirsbeek als goed voorbeeld om in andere dorpen toe te passen;
- De gemeente zou een jongerenbeleid moeten ontwikkelen dat erop gericht is om de dorpen aantrekkelijk te maken voor jongeren en hen te betrekken bij de gemeenschap;
- Organiseer een boodschappenbus voor dorpen waar winkels ontbreken;
- Ga in overleg met middenstanders (bijvoorbeeld groenteboer, bakker of AVEVE) om hun producten- en dienstenaanbod te vergroten. Bijvoorbeeld het assortiment aan levensmiddelen vergroten of combineren met een postagentschap;
- Investeren in het verbinden van de kernen, voor zowel aanleg als onderhoud van veilige infrastructuur, met name ook voor de fiets.

Variatie in het woningaanbod houdt het dorp vitaal

Observaties

Zonder uitzondering wordt in de dorpen van Beekdaelen het woningaanbod als punt van zorg genoemd. De bevolkingskrimp, vergrijzing en ontgroening veroorzaken een veranderende behoefte aan woningen in de dorpen. Tijdens de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' wordt komt dit ook aan bod en wordt opgemerkt dat voor de korte termijn nog extra woningen nodig zijn, zij het in bescheiden mate. Bij het oplossen van die vraag is het belangrijk dat je verder kijkt dan de korte termijn, om te voorkomen dat je straks met te veel woningen blijft zitten. Tijdens de dorpsavonden werd benadrukt dat een gezonde balans en diversiteit in het woningaanbod bijdraagt aan een goed woonklimaat en de vitaliteit van de kernen. De groeiende groep ouderen wenst graag in het eigen dorp te blijven wonen maar er zijn niet genoeg woningen beschikbaar waar men zelfstandig kan blijven wonen (levensloopbestendige woningen, seniorenwoningen, kangoeroewoningen). Bovendien zijn er onvoldoende zorgwoningen en -tehuizen beschikbaar. Tijdens de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' werd gesteld mensen veel korter dan voorheen in verzorgingshuizen verblijven. Dat betekent dat ook voor mensen met een zorgvraag passende woningen nodig zijn.

Voor de vitaliteit van de dorpen is het daarnaast van belang dat ook jongeren en jonge gezinnen er een woning kunnen vinden. Dat betekent voor starters dat er betaalbare huur- en

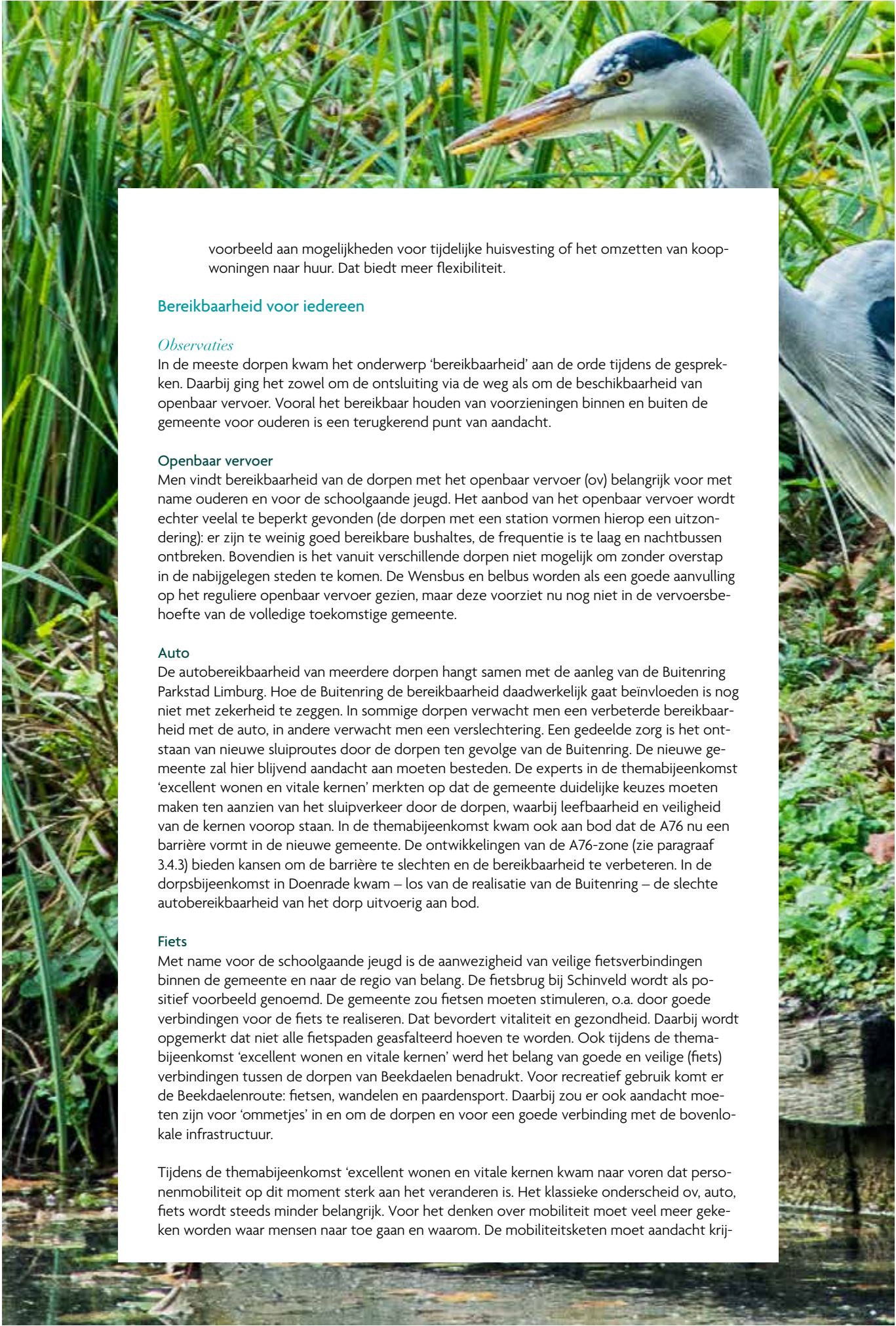
koopwoningen beschikbaar dienen te zijn en dat het aanbod van gezinswoningen op orde is. Nu is dat vaak niet het geval, omdat ouderen (te) lang in hun gezinswoning blijven wonen waardoor er onvoldoende doorstroming op de woningmarkt is, omdat beschikbare woningen worden uitgegeven aan mensen van buiten de gemeente en omdat er niet nieuw gebouwd mag worden ten gevolge van regionale woningbouwafspraken. Als er woningen gerealiseerd zouden worden voor ouderen, kan de doorstroming bevorderd worden.

De professionals beamen tijdens de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' dat er een kwalitatieve transformatie noodzakelijk is in het woningaanbod van Beekdaelen. Zij zien ook een toenemende behoefte aan seniorenwoningen, terwijl het gelijktijdig van belang is om jongeren aan de dorpen te binden. De gemeente zou – eventueel met hulp van de provincie – goed moeten onderzoeken wat de precieze woningbehoefte is in de verschillende dorpen. Is de bestaande woningvoorraad voldoende en wat moet er eventueel (kwalitatief of kwantitatief) aan veranderen? Leegstand van vastgoed biedt kansen om deze transformatie te verwezenlijken zonder teveel nieuw te bouwen, door herbestemming mogelijk te maken. Ook verbouwen van bestaande woningen, zowel voor het levensloopbestendig maken als om duurzaamheid te vergroten, biedt kansen.

De vraag is wie de transformatie en eventueel sloop van woningen en de omgeving op zich gaat nemen? De gemeente kan een rol vervullen in het leveren van kennis en het samenbrengen van mensen en organisaties. En door de flexibiliteit te vergroten en het aantal gemeentelijke regels te verminderen. Om de transformatie van de woningvoorraad in goede banen te leiden is in elk geval een goede relatie nodig van de nieuwe gemeente Beekdaelen met de verschillende woningcorporaties. De woningcorporaties kunnen participeren, zowel waar het gaat om de woningvoorraad als waar het gaat om de (leef)omgeving. Bovendien kan de gemeente een rol spelen om meer mogelijkheden voor woningbezitters te creëren en de mensen daar ook over te informeren, zodat zij het voortouw kunnen nemen in de verbouw van bestaand vastgoed.

Aangedragen suggesties

- Creëer meer en gemakkelijke mogelijkheden voor ouderen om hun woning (te laten) aanpassen (aanbouw/verbouw), zodat zij langer in hun dorp kunnen blijven wonen;
- De gemeente zou de doorstroming op de woningmarkt en variatie in het woningaanbod moeten bevorderen, door o.a.:
 - Zich in te zetten om de regionale woningbouwafspraken (contingenteringen) te herzien en bouw mogelijkheden te creëren;
 - Sloop van verouderde woningen;
 - Realiseren betaalbare huurwoningen voor starters en ouderen. Voor de groep ouderen dienen zorg- en seniorenwoningen gebouwd te worden;
 - Realiseren van kleinschalige tehuizen of groepswonen voor ouderen in de diverse dorpen. Eventueel onderzoeken of alternatieve woonvormen voor jong en oud gezamenlijk mogelijk zijn inclusief meer tijdelijke woningen;
 - Stimuleren van bouwprojecten in eigen beheer door jongeren of ouderen, bijvoorbeeld door nieuwe coöperatieve verbanden. Dit kan de binding met het dorp en de betaalbaarheid vergroten.
 - Realiseren tijdelijke en mobiele woonunits;
 - Benutten van mogelijkheden om oude gebouwen in de kernen, die een andere bestemming hadden, te transformeren tot woningen;
 - Invloed aan te wenden bij woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars om beter aan te sluiten bij de woningbehoeften in de dorpen.
 - Ook bij bevolkingskrimp moet de kwaliteit van de woningen hoog blijven. Denk bij-

voorbeeld aan mogelijkheden voor tijdelijke huisvesting of het omzetten van koopwoningen naar huur. Dat biedt meer flexibiliteit.

Bereikbaarheid voor iedereen

Observaties

In de meeste dorpen kwam het onderwerp 'bereikbaarheid' aan de orde tijdens de gesprekken. Daarbij ging het zowel om de ontsluiting via de weg als om de beschikbaarheid van openbaar vervoer. Vooral het bereikbaar houden van voorzieningen binnen en buiten de gemeente voor ouderen is een terugkerend punt van aandacht.

Openbaar vervoer

Men vindt bereikbaarheid van de dorpen met het openbaar vervoer (ov) belangrijk voor met name ouderen en voor de schoolgaande jeugd. Het aanbod van het openbaar vervoer wordt echter veelal te beperkt gevonden (de dorpen met een station vormen hierop een uitzondering): er zijn te weinig goed bereikbare bushaltes, de frequentie is te laag en nachtbussen ontbreken. Bovendien is het vanuit verschillende dorpen niet mogelijk om zonder overstap in de nabijgelegen steden te komen. De Wensbus en belbus worden als een goede aanvulling op het reguliere openbaar vervoer gezien, maar deze voorziet nu nog niet in de vervoersbehoefte van de volledige toekomstige gemeente.

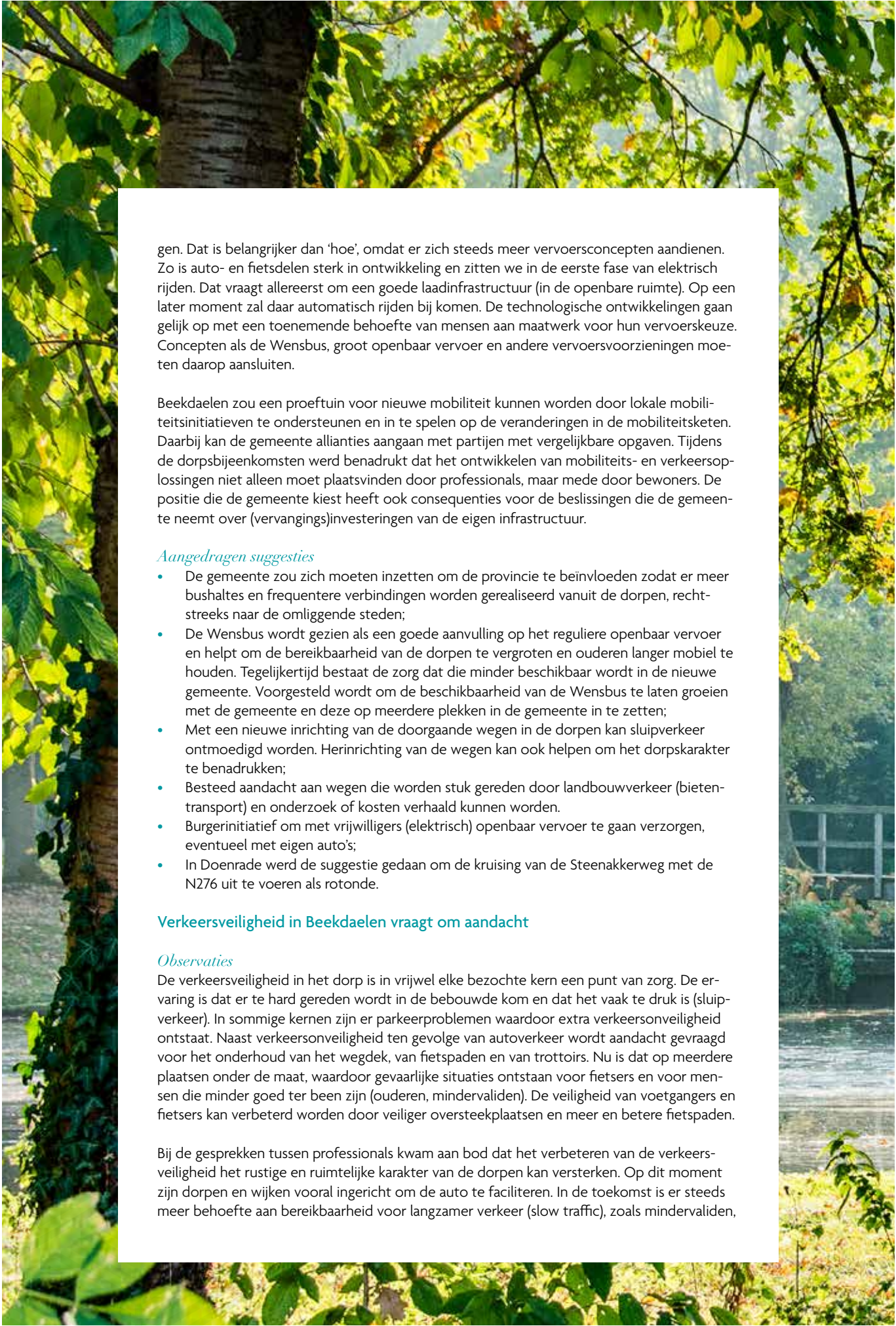
Auto

De autobereikbaarheid van meerdere dorpen hangt samen met de aanleg van de Buitenring Parkstad Limburg. Hoe de Buitenring de bereikbaarheid daadwerkelijk gaat beïnvloeden is nog niet met zekerheid te zeggen. In sommige dorpen verwacht men een verbeterde bereikbaarheid met de auto, in andere verwacht men een verslechtering. Een gedeelte zorg is het ontstaan van nieuwe sluiproutes door de dorpen ten gevolge van de Buitenring. De nieuwe gemeente zal hier blijvend aandacht aan moeten besteden. De experts in de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' merkten op dat de gemeente duidelijke keuzes moeten maken ten aanzien van het sluiptraject door de dorpen, waarbij leefbaarheid en veiligheid van de kernen voorop staan. In de themabijeenkomst kwam ook aan bod dat de A76 nu een barrière vormt in de nieuwe gemeente. De ontwikkelingen van de A76-zone (zie paragraaf 3.4.3) bieden kansen om de barrière te slechten en de bereikbaarheid te verbeteren. In de dorpsbijeenkomst in Doenrade kwam – los van de realisatie van de Buitenring – de slechte autobereikbaarheid van het dorp uitvoerig aan bod.

Fiets

Met name voor de schoolgaande jeugd is de aanwezigheid van veilige fietsverbindingen binnen de gemeente en naar de regio van belang. De fietsbrug bij Schinveld wordt als positief voorbeeld genoemd. De gemeente zou fietsen moeten stimuleren, o.a. door goede verbindingen voor de fiets te realiseren. Dat bevordert vitaliteit en gezondheid. Daarbij wordt opgemerkt dat niet alle fietspaden geasfalteerd hoeven te worden. Ook tijdens de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' werd het belang van goede en veilige (fiets) verbindingen tussen de dorpen van Beekdaelen benadrukt. Voor recreatief gebruik komt er de Beekdaelenroute: fietsen, wandelen en paardensport. Daarbij zou er ook aandacht moeten zijn voor 'ommetjes' in en om de dorpen en voor een goede verbinding met de bovenlokale infrastructuur.

Tijdens de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' kwam naar voren dat personenmobiliteit op dit moment sterk aan het veranderen is. Het klassieke onderscheid ov, auto, fiets wordt steeds minder belangrijk. Voor het denken over mobiliteit moet veel meer gekeken worden waar mensen naar toe gaan en waarom. De mobiliteitsketen moet aandacht krij-

gen. Dat is belangrijker dan 'hoe', omdat er zich steeds meer vervoersconcepten aandienen. Zo is auto- en fietsdelen sterk in ontwikkeling en zitten we in de eerste fase van elektrisch rijden. Dat vraagt allereerst om een goede laadinfrastructuur (in de openbare ruimte). Op een later moment zal daar automatisch rijden bij komen. De technologische ontwikkelingen gaan gelijk op met een toenemende behoefte van mensen aan maatwerk voor hun vervoerskeuze. Concepten als de Wensbus, groot openbaar vervoer en andere vervoersvoorzieningen moeten daarop aansluiten.

Beekdaelen zou een proeftuin voor nieuwe mobiliteit kunnen worden door lokale mobiliteitsinitiatieven te ondersteunen en in te spelen op de veranderingen in de mobiliteitsketen. Daarbij kan de gemeente allianties aangaan met partijen met vergelijkbare opgaven. Tijdens de dorpsbijeenkomsten werd benadrukt dat het ontwikkelen van mobiliteits- en verkeersoplossingen niet alleen moet plaatsvinden door professionals, maar mede door bewoners. De positie die de gemeente kiest heeft ook consequenties voor de beslissingen die de gemeente neemt over (vervangings)investeringen van de eigen infrastructuur.

Aangedragen suggesties

- De gemeente zou zich moeten inzetten om de provincie te beïnvloeden zodat er meer bushaltes en frequentere verbindingen worden gerealiseerd vanuit de dorpen, rechtstreeks naar de omliggende steden;
- De Wensbus wordt gezien als een goede aanvulling op het reguliere openbaar vervoer en helpt om de bereikbaarheid van de dorpen te vergroten en ouderen langer mobiel te houden. Tegelijkertijd bestaat de zorg dat die minder beschikbaar wordt in de nieuwe gemeente. Voorgesteld wordt om de beschikbaarheid van de Wensbus te laten groeien met de gemeente en deze op meerdere plekken in de gemeente in te zetten;
- Met een nieuwe inrichting van de doorgaande wegen in de dorpen kan sluipverkeer ontmoedigd worden. Herinrichting van de wegen kan ook helpen om het dorpskarakter te benadrukken;
- Besteed aandacht aan wegen die worden stuk gereden door landbouwverkeer (bieten-transport) en onderzoek of kosten verhaald kunnen worden.
- Burgerinitiatief om met vrijwilligers (elektrisch) openbaar vervoer te gaan verzorgen, eventueel met eigen auto's;
- In Doenrade werd de suggestie gedaan om de kruising van de Steenakkerweg met de N276 uit te voeren als rotonde.

Verkeersveiligheid in Beekdaelen vraagt om aandacht

Observaties

De verkeersveiligheid in het dorp is in vrijwel elke bezochte kern een punt van zorg. De ervaring is dat er te hard gereden wordt in de bebouwde kom en dat het vaak te druk is (sluipverkeer). In sommige kernen zijn er parkeerproblemen waardoor extra verkeersonveiligheid ontstaat. Naast verkeersonveiligheid ten gevolge van autoverkeer wordt aandacht gevraagd voor het onderhoud van het wegdek, van fietspaden en van trottoirs. Nu is dat op meerdere plaatsen onder de maat, waardoor gevaarlijke situaties ontstaan voor fietsers en voor mensen die minder goed ter been zijn (ouderen, mindervaliden). De veiligheid van voetgangers en fietsers kan verbeterd worden door veiliger overstekplaatsen en meer en betere fietspaden.

Bij de gesprekken tussen professionals kwam aan bod dat het verbeteren van de verkeersveiligheid het rustige en ruimtelijke karakter van de dorpen kan versterken. Op dit moment zijn dorpen en wijken vooral ingericht om de auto te faciliteren. In de toekomst is er steeds meer behoefte aan bereikbaarheid voor langzamer verkeer (slow traffic), zoals mindervaliden,

scootmobiel, kinderen. Veilig buiten spelen en veilige bereikbaarheid van voorzieningen in het dorp vragen om een andere inrichting van de ruimte, met minder nadruk op autobereikbaarheid. Beekdaelen kan hierop inspelen door op de schaal van de dorpen de inrichting van de openbare ruimte te heroverwegen. Een goed voorbeeld hiervan is het project De Wijk als Thuis in Geleen Zuid.

De bewoners van de dorpen zijn het erover eens dat in de dorpen van Beekdaelen, binnen de bebouwde kom, een uniform verkeersbeleid moet gelden.

Aangedragen suggesties

- Ontwikkel een uniform verkeersbeleid met aandacht voor o.a. 30 km/u binnen de bebouwde kom, een gereduceerde rijsnelheid (50 of 60 km/u) net buiten de dorpen, een uniforme weginrichting en goede controle en handhaving.
- Besteed meer aandacht aan de kwetsbare weggebruikers (voetgangers en fietsers).
- Meer veilige fietspaden tussen en binnen de dorpen. Bij de bestaande fietspaden moet de veiligheid verbeterd worden, o.a. door betere verlichting buiten de bebouwde kom en op veldwegen;
- Zorg voor goede doorstroming van autoverkeer door de dorpen. Weren van vrachtverkeer en tractoren uit de dorpskernen;
- Verminderen van sluipverkeer in de dorpen door middel van verkeersbeperkende maatregelen (zie ook paragraaf 3) en het autoluw maken van dorpen;
- Verbeterde controle op en handhaving van rijsnelheden, door politie en BOA's;
- Amstenrade, Schinnen en Sweikhuizen: realiseren van meer parkeerplaatsen om overlast door rondrijdende auto's te verminderen;
- Zorg voor veilige aanrijroutes en parkeerroutes rond scholen;
- Beter onderhoud en toegankelijkheid van stoepen vanwege de verkeersveiligheid van ouderen en mindervaliden (rollators en rolstoelen). In het verlengde daarvan: betere gladheidsbestrijding;

Het verenigingsleven is essentieel voor de vitaliteit van de dorpen

Observaties

Het verenigingsleven wordt in de dorpen van Beekdaelen gezien als een onlosmakelijk onderdeel van de eigen identiteit van de dorpen en een motor voor de saamhorigheid. Het in stand houden van tradities en evenementen die (mede) door verenigingen worden georganiseerd worden van groot belang geacht voor de verbondenheid in het dorp. In algemene zin vindt men daarom ook dat het vergroten van de gemeente niet zou moeten leiden tot (gedwongen) opschaling van verenigingen. Tussen de dorpen worden overigens wel verschillen ervaren in de mate waarin verenigingen actief zijn.

De bewoners zijn zich ervan bewust dat het vitaal houden van het verenigingsleven geen vanzelfsprekend gegeven is. De bevolkingskrimp, vergrijzing en gebrek aan jonge aanwas leidt ertoe dat het voor verenigingen lastig kan zijn om een evenwichtige leeftijdsopbouw te houden, genoeg vrijwilligers op de been te brengen en (extra) activiteiten te blijven ontplooiën. Om aantrekkelijk te blijven voor leden moeten de verenigingen ook betaalbaar blijven. Samenwerking tussen de verenigingen, eventueel over de gemeentegrens heen, kan helpen om het verenigingsleven in stand te houden. Ook de gemeente kan ondersteuning bieden, op verschillende manieren: financieel, door verenigingen te ontzorgen en door hen te helpen met deskundigheid.

In Amstenrade zien de bewoners de eerder genomen beslissing van de gemeente om verenigingen zoals de voetbalclub uit te plaatsen naar Oirsbeek als een bedreiging voor de levendigheid en leefbaarheid van het dorp.

Aangedragen suggesties

- De basis voor een leefbaar dorp is dat de burens er voor elkaar zijn. (Buurt)verenigingen kunnen hierin een rol spelen;
- De gemeente moet verenigingen blijven subsidiëren. Eventueel zou in de subsidiegrondslag extra stimulerende prikkels ingebouwd kunnen worden. Bijvoorbeeld door inspanningen om jeugd aan te trekken extra te belonen of leden van buiten de gemeente mee te tellen;
- De gemeente kan verenigingen ook financieel ondersteunen door legeskosten voor activiteiten en evenementen die bijdragen aan de vitaliteit van een dorp te laten vervallen;
- De gemeentelijke subsidieverordening moet duidelijkheid scheppen voor verenigingen en buurtinitiatieven;
- Ontzorg de verenigingen door de regels rond activiteiten en evenementen tot een minimum te beperken. Dat betekent bijvoorbeeld dat het vergunningenbeleid en de regels rondom beveiliging en verkeersregelaars vergemakkelijkt moet worden en dat de gemeente actief meedenkt hoe aan voorwaarden kan worden voldaan.
- Ondersteun de verenigingen vanuit de gemeente met deskundigheid, kennis en contacten met andere verenigingen. Bijvoorbeeld om voldoende vrijwilligers bijeen te krijgen voor evenementen;
- Organiseer overleg tussen de gemeente en de verenigingen, waarin de gemeente proactief meedenkt. Het gaat erom dat activiteiten en initiatieven niet bij voorbaat afgewezen worden maar dat samen gekeken wordt naar wat wel kan;
- Organiseer jaarlijks een verenigingsmarkt waar ambtenaren de verenigingen in de gemeente kunnen leren kennen;
- De gemeente moet verenigingen gelijkwaardig behandelen. Dat betekent bijvoorbeeld dat de accommodatiehuur voor binnen- en buitensporten gelijkgetrokken wordt;
- De gemeente zou muziekonderwijs op scholen kunnen stimuleren en muziekverenigingen een rol geven bij de uitvoering daarvan.

Iedereen moet de kans hebben om maatschappelijk mee te doen

Observaties

Belangrijke sterkten van de dorpen in Beekdaelen zijn de kleinschaligheid en het feit dat mensen elkaar kennen. Mensen letten op elkaar en zorgen voor elkaar. Tijdens de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' werd onderstreept dat ook de grotere gemeente Beekdaelen deze kracht van de dorpen moet koesteren. Het is belangrijk voor de vitaliteit van de dorpen en het kan bijdragen aan een brede maatschappelijke deelname. Door de sociale cohesie zijn vaak ook mensen die een steuntje in de rug nodig hebben bekend bij anderen en het kan bij het verlenen van steun. Denk aan mensen in armoede, kinderen zijn daarvan vaak de dupe. Denk ook aan mensen uit de intramurale zorg die steeds vaker in corporatiewoningen worden geplaatst en aan migranten en statushouders.

De sterke cohesie in de Beekdaelense dorpen kan helpen om die tweedeling te voorkomen. Deelname aan het sociale leven, voor elkaar zorgen, het hebben van werk en onderwijs dragen bij aan het tegengaan van armoede en ook aan het verbeteren van de gezondheid. De nieuwe, grotere, gemeente moet er daarom ook voor zorgen dat de afstand tussen mensen en gemeentelijke diensten, zoals de sociale dienst, niet groter wordt. De sociale dienst is nu heel goed: men kent de 'klant'.

Aangedragen suggesties

- Benut de verbinding in de dorpen en het verenigingsleven om tweedeling tegen te gaan. Benut de kracht van de dorpen om de onderlinge verbondenheid van mensen te vergroten. Dat betekent ook dat nieuwe coöperaties (bijvoorbeeld voor zorg of energie) zoveel mogelijk een doorsnede van de bevolking moeten betrekken en niet exclusief moeten zijn.
- De gemeente moet een duidelijk beleid ontwikkelen voor vluchtelingen en statushouders.

Zorg in de buurt

Observaties

De professionals die deelnemen aan de themabijeenkomst 'excellent wonen en vitale kernen' signaleren dat ouderen en mensen met een zorgvraag langer thuis blijven wonen. Dat kan tot problemen leiden met kwetsbare mensen. De zorgproblematiek is dermate complex dat een gemeente dit niet alleen kan oplossen. Het is noodzakelijk om samen te werken met professionele zorgverleners en over de schotten van het beleid heen. Zorgontvangers hebben maatwerk nodig en dat lukt niet als er te veel regels zijn vanuit de verschillende beleidskokers. Er is behoefte aan integraal werken vanuit één gezamenlijke agenda. Door minder regels te stellen en vertrouwen te hebben in de professionals kunnen mensen op maat bediend worden. De gemeente zou beter gebruik moeten maken van de expertise van professionele partijen, door minder te sturen op kwantiteit en prijs en meer op resultaat. Tijdens de dorpsbijeenkomsten kwam naar voren dat er meer aandacht zou moeten zijn voor de inzet van gekwalificeerde personen in het kader van de WMO.

Tegelijkertijd biedt de kleinschaligheid en cohesie van de dorpen in Beekdaelen kansen voor de zorg voor kwetsbare mensen. Het dorp, burens en verenigingen kunnen hierbij hulp bieden, in coöperatief verband (zie ook paragraaf 6), aangevuld met inzet van professionele zorgverleners. Deze laatste moeten in Beekdaelen blijven werken vanuit die kleinschaligheid, met buurtteams die georganiseerd zijn op de schaal van de kernen.

Volgens de deelnemers aan de themabijeenkomst moet de gemeente vooral ook aandacht hebben voor preventie om zorgsituaties te voorkomen. Dat vraagt ook inzet op zelfredzaamheid en op bewustwording bij mensen dat zij langer thuis zullen (moeten) blijven wonen. Het vraagt ook om vertrouwen in de kracht van de burger. Uiteindelijk moet er zorg geboden worden als dat nodig is, niet als er recht op is. Het aanbod van professionele zorg wordt namelijk minder, in beschikbare menskracht en financiële middelen.

Aangedragen suggesties

- Er is een zorgcoördinator nodig, die de verschillende partijen (gemeente, professionals, bewoners) met elkaar verbindt.
- Er is behoefte aan één loket, liefst in de eigen kern, waar mensen terecht kunnen met al hun zorgvragen.
- De gemeente moet sturen op prestatieafspraken met professionele organisaties, niet op kwantitatieve afspraken.

LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING ALS KANS VOOR LOKALE EN REGIONALE OPGAVEN

De opbrengsten voor het thema 'Landschappelijke ontwikkeling' zijn hierna ingedeeld langs de volgende onderwerpen:

1. Zorg voor de openbare ruimte
2. Ontwikkeling duurzame landbouw
3. Klimaatadaptatie en waterbeheer
4. Verdienmodellen in het landschap
5. Gezond leven in Beekdaelen

Zorg voor de openbare ruimte

Observaties

Verbindingen in het landschap

De kwaliteit van het buitengebied wordt in alle dorpen hoog gewaardeerd. In de dorpsbijeenkomsten is men van mening dat die kwaliteit verder versterkt kan worden door te investeren in aanleg en onderhoud van (een netwerk van) wandel-, fiets- en ruiterpaden. Er zijn nu weinig goede verbindingen in het landschap. Er is ook behoefte aan 'kleine' wandelroutes in en rond kernen, die voorzien zijn van zitbanken. Bij de realisatie van verbindende routes in het landschap zouden ook agrarische ondernemers betrokken kunnen worden, bijvoorbeeld door hun bedrijven in routes op te nemen.

Zorg voor het buitengebied

In de dorpen wordt meermaals aandacht gevraagd voor het onderhoud van het buitengebied, met name voor de historische landschapselementen. Dan gaat het om het onderhoud aan en herstel van wegen, paden, bellen, graften en holle wegen. Deze laatste zijn aan erosie onderhevig. Ook is in het buitengebied – net als binnen de bebouwde kom – groenonderhoud nodig. Bovendien is zwerfvuil in het buitengebied een terugkerend probleem. Het opruimen daarvan wordt gezien als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van bewoners en gemeente. De instandhouding van Natura 2000-gebieden in Beekdaelen vraagt volgens de professionals nog altijd aandacht. Het groene, landschappelijke profiel betekent ook dat de biodiversiteit in het buitengebied behouden blijft en hersteld wordt. Voorbeelden van Natura 2000 in Beekdaelen zijn: Geleenbeekdal, Platsbeek, Stammenderbos, Opgenbroek, Hellebroekerbeemden. Die gebieden kunnen mogelijk nog worden uitgebreid om de 'groene long' te versterken. Veel van de gebieden in Beekdaelen zijn in particuliere handen. Om die gebieden te beschermen en te beheren moeten gemeente en natuurbeheerders goede afspraken maken met de grondbezitters. Er moet ook geïnvesteerd worden in de verbinding tussen verschillende natuur- en landschapsgebieden (natuur, akkerland, recreatiegebieden).

Natuur en landschap kan gecombineerd worden met water-, klimaat- en energieopgaven. Doordenk die samenhang, samen met bewoners. Met name de energietransitie kan een grote impact hebben op het landschap (denk aan windmolenparken en zoneweides). Ga samen op zoek naar creatieve oplossingen. Bijvoorbeeld: Milieufederatie is bezig met windmolenparken op parkeerplaatsen. Ook het waterbeheer buiten de dorpskernen is een belangrijk thema, zowel als het gaat om waterkwantiteit als -kwaliteit.

Tijdens de themabijeenkomst 'Landschappelijke ontwikkeling' wordt aangegeven dat ook boeren een rol kunnen spelen in het landschapsbeheer. Knelpunt daarbij is dat het hen vaak ontbreekt aan middelen om die verantwoordelijkheid op zich te kunnen nemen. Ook terrein-

beheerders als Natuurmonumenten lopen tegen financiële beperkingen aan. De zorg van het buitengebied wordt daarom gezien als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van (agrari-sche) ondernemers, gemeente, natuurbeheerders en bewoners. De professionals constateren echter dat met name jonge mensen tegenwoordig weinig interesse hebben voor landschap, natuur en landbouw. Zij vormen wel de toekomst. Daarom zou de jeugd vroeg in contact moeten komen met het landelijk gebied. Bijvoorbeeld door de scouting een actieve rol te laten spelen in de verbinding van jongeren en jongvolwassenen met landschap en natuur, door educatie, gebruik en meehelpen met het beheer. De gemeente kan daar een faciliterende rol in spelen.

Onderhoud van het aanzicht van het dorp

De karakteristieke uitstraling van de dorpen is voor vele bewoners een reden voor trots op het dorp. Tijdens de themabijeenkomst 'Excellent wonen en vitale kernen' wordt aangegeven dat beeldbepalende panden en cultureel erfgoed uitermate belangrijk zijn voor die uitstraling. Dergelijke gebouwen moeten behouden blijven. Tijdens de dorpsavonden kwam naar voren dat voor het behouden van de karakteristieke uitstraling van de dorpen ook de openbare ruimte in de dorpen goed verzorgd moet zijn. Dat is deels een verantwoordelijkheid van de bewoners zelf: zij kunnen het dorp schoonhouden, hun eigen tuinen verzorgen en overhangende takken en struiken bij trottoirs verwijderen. Men vindt het ook aan de bewoners zelf om honden- en paardenpoep te voorkomen en elkaar daar op aan te spreken. Ook voor de gemeente ziet men een rol bij de zorg voor de openbare ruimte. Het onderhoud van het openbaar groen en van vijvers verdient aandacht. Onkruidbestrijding en plantsoenonderhoud moeten in de hele gemeente van hoge kwaliteit zijn. Verschillende mensen vinden dat de uitvoering daarvan zou moeten plaatsvinden in overleg met de bewoners. Daarnaast heeft de gemeente een taak om het onderhoud van straten, fietspaden en trottoirs naar een hoger plan te trekken. Nu zijn er in diverse dorpen klachten over de kwaliteit van de bestrating. Gebrekkig onderhoud kan leiden tot onveiligheid en verminderde mobiliteit van ouderen (rolstoelen en rollators).

De karakteristieke uitstraling van de dorpen kan verder versterkt worden door extra "aankleding" van de straten. Bijvoorbeeld door authentieke straatverlichting aan te brengen, meer groen in de openbare ruimte of met bloembakken aan de lantaarnpalen. Tijdens de themabijeenkomst 'Landschappelijke ontwikkeling' wordt aandacht gevraagd voor 'ontstening' in de dorpen. Bewoners hebben daarin zelf een rol: zij moeten hun tuinen niet volledig verhard. De gemeente heeft inmiddels gekozen voor 50% ontstening van bijvoorbeeld parkeerplaatsen.

In Nuth en Schinnen werd aangegeven dat de hele dorpskern geherstructureerd zou moeten worden om de aantrekkelijkheid en uitstraling te vergroten. In Doenrade werd aandacht gevraagd voor de restauratie van het Warblinghuis, dat beeldbepalend is voor de entree van het dorp.

Aangedragen suggesties

- Ontwikkel samen met de betrokkenen een gemeentelijke visie, beleid en communicatie voor de ontwikkeling en het beheer van landschap en natuur, inclusief de verschillende economische functies (landbouw, recreatie, energie);
- De gemeente zou in beeld kunnen brengen welke landschappen kwetsbaar zijn en wat de impact van verschillende (economische) functies is/kan zijn. Beheer en maatregelen moeten daaraan gekoppeld worden
- Beschikbaar stellen van een budget specifiek voor het onderhoud van het buitengebied;
- Inzet van uitkeringsgerechtigden bij onderhoud van de openbare ruimte;

- Investeren in en verbinden van fiets-, wandel- en ruiterspaden, ontwikkelen van knooppuntenroutes en plaatsen van bankjes en vuilnisbakken langs de routes, ook in het buitengebied;
- Verbeteren van toezicht en handhaving op landschappelijke kwaliteit en groenonderhoud;
- Betrekken van de Scouting, agrariërs en andere ondernemers, natuurbeheerders bij het beheer van het landschap;
- Aanleggen van goede hondenuitlaatplaatsen, plaatsen van hondenpoepbakken in elke straat en betere handhaving op hondenpoep en plaatsen bladkorven;
- Herbestemming van (leegstaande) agrarische bedrijven verdient aandacht;
- Biodiversiteit vergroten door een goede groencompensatie langs snelwegen en door te investeren in het landschap.

Ontwikkeling duurzame landbouw

Observaties

Het cultuurlandschap van Beekdaelen is gevormd door de landbouw. Vroeger bestond de Zuid-Limburgse landbouw uit veel gemengde bedrijven en fruitteelt. Nu is er in het gebied een beweging gaande naar grootschalige akkerbouw. Is dat de juiste ontwikkeling en in hoeverre past die bij de ambities van de gemeente voor een kleinschalig landschap? Het is daarom essentieel om de ambities van natuur- en landschapsontwikkeling te laten samengaan met de ambities van de landbouw. Partijen hebben elkaar nodig en moeten met elkaar in gesprek zijn. De mooiste landbouwgebieden liggen rond Jabeek en Bingelrade. In andere gebieden zie je dat buitenlandse investeerders landbouwgronden opkopen en met groot materieel de akkers één à twee keer per jaar bewerken. De vraag is hoe je de landbouwers motiveert om in de gronden en het landschap te blijven investeren. Nu worden ze, mede door de wereldmarkt, in een richting (schaalvergroting) gedwongen waar we niet naar toe moeten willen. De grondgebonden landbouw zou volgens enkele deelnemers aan de dorpsbijeenkomsten in de nieuwe gemeente aandacht moeten krijgen, omdat er ontwikkelingskansen liggen in het buitengebied.

In de gesprekken tijdens de themabijeenkomst 'Landschappelijke ontwikkeling' kwam naar voren dat er in de landbouw grote veranderingen gaande zijn. Er ontstaat steeds meer balans tussen de input en output van de landbouw. Gaandeweg wordt ook de traditionele landbouw steeds duurzamer. Technologische ontwikkelingen als precisielandbouw bieden daartoe kansen, net als de overgang naar biologische landbouw. Volgens de gesprekspartners blijven er vooralsnog wel grote percelen nodig voor de landbouw.

De gemeente Beekdaelen zou vanuit haar aandacht voor het landschap kunnen inzetten op het bevorderen en ondersteunen van natuurinclusieve landbouw (en eventueel biologische landbouw). Dat betekent onder meer dat het landbouwbedrijf actief een positieve bijdrage levert aan de biodiversiteit, dat er aandacht is voor de kwaliteit van de bodem en het water in relatie tot het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Dat vraagt om een benadering waarin partners in de hele keten met elkaar samenwerken (bijvoorbeeld informatie en kennis delen). Door partners te zoeken in de regio kunnen kringlopen klein gehouden worden en circulair gewerkt worden.

Omdat er in het landelijk gebied naast landbouw nog heel veel andere opgaven zijn, zoals het onderhoud van landschap en natuur, energie en economische ontwikkeling, ontstaat er voor landbouwers de kans om ook andere diensten te ontwikkelen dan de primaire productie.

Vooraf in relatie tot verduurzaming in brede zin liggen er kansen om verdienmodellen te ontwikkelen. Denk aan het opwekken van energie (bijvoorbeeld doormiddel van zonnepanelen op staldaken), het verzorgen van landschaps- en natuurbeheer, bijdragen aan biodiversiteit door het beheer van bermen en akkerranden en het reduceren van CO₂ door organische stoffen toe te voegen aan de bodem en houtgebruik te bevorderen.

Aangedragen suggesties

- Ondersteunen en bevorderen van natuurinclusieve landbouw door de gemeente;
- Ontwikkel hoogstamboomgaarden, zoals bijvoorbeeld de Sijwekeser rengelaot waar circa 1000 bomen worden geplant rondom de kern Sijwehuizen. Het draagt bij aan de opvang van water en de opname van CO₂. De Sijwekeser Rengelaot is een mooi voorbeeld van lokale samenwerking, om de traditionele productie terug te brengen in het landschap en om producten te vermarkten. Er zijn ook diverse boeren die met hoogstamboomgaarden zouden willen beginnen, maar ze kunnen dat vanwege de hoge kosten niet doen;
- Onderzoek de mogelijkheden van een landschapsfonds voor duurzame agrarische initiatieven, passend bij het kleinschalige landschap;
- Stimuleer combinaties van functies (waaronder landbouw) in het buitengebied.

Klimaatadaptatie en waterbeheer

Observaties

In verschillende dorpsbijeenkomsten kwam naar voren dat er bij hevige regenval wateroverlast kan optreden in sommige kernen. De kasteelvijver van Wijnandsrade werd als voorbeeld genoemd. Tijdens de themabijeenkomst 'Landschappelijke ontwikkeling' werd aandacht gevraagd voor het veranderende klimaat en de consequenties die dat heeft voor waterbeheer en riolering. In 2050 moeten alle gemeenten klimaatbestendig zijn. Dat vraagt van Beekdaelen een actieve inzet vanaf 2020, waarbij onder meer de dimensionering van de riolering en het omgaan met verharding in de gebouwde omgeving geagendeerd moeten worden.

Ook in het buitengebied is waterbeheer van belang. Erosie kan wateroverlast vergroten. Hiervoor bestaat al veel aandacht, ook van de kant van de landbouw. Het waterbeheer en de versterking van de groen-blauwe structuur van de gemeente biedt kansen voor nieuwe coöperatieve verbanden, gericht op versterking van het landschap in samenhang met andere opgaven, zoals de energietransitie.

De gesprekspartners in de themabijeenkomst 'Landschappelijke ontwikkeling' kwamen tot de conclusie dat de gemeente een langetermijnvisie op klimaatbestendigheid en wateroverlast nodig heeft. Die visie kan ook onderdeel zijn van een gemeentelijke natuurvisie. De Omgevingswet die in 2021 van kracht wordt biedt een goede mogelijkheid om die verschillende, maar samenhangende elementen, te bundelen in het beleid. Op basis van een samenhangende visie en precieze kennis van het watersysteem en de wateroverlast (door middel van stress-testen en onderzoek) zou dan een groen- en waterbeheerplan (of klimaatplan) opgesteld en uitgevoerd moeten worden. Op basis daarvan zou bijvoorbeeld ook een klimaatverordening en -begroting opgesteld kunnen worden.

Aangedragen suggesties

- Beperken van afstromend water van de plateaus, bijvoorbeeld door retentiebekkens op agrarische grond;
- Afkoppelen van hemelwater van de riolering;
- Verwijderen van verharding, zowel in de publieke ruimte (dorpen en wijken) als in tuinen. De gemeente zou het voortouw kunnen nemen, bijvoorbeeld via Operatie Steenbreek stimuleren van het verwijderen van verharding en het aanleggen van groen;
- Aanleggen van meer groen en blauw, zoals vijvers, bomen/struiken, groene daken.

Verdienmodellen in het landschap

Observaties

Landschap als leidend principe voor ondernemen

Tijdens de themabijeenkomst 'Landschappelijke ontwikkeling' wordt gesteld dat het landschap leidend moet zijn in de keuzes die de gemeente en ondernemers maken. Men moet het unieke karakter van het landschap laten zien. Beekdaelen is een regio tussen steden. Het landschap biedt ruimte aan de stadsmensen om te komen recreëren. Rust is de kracht van het Beekdaelense landschap (in tegenstelling tot bijvoorbeeld Valkenburg). Beleving en toegankelijkheid van het landschap biedt ruime kansen voor verdienmodellen. Voorwaarde daarbij is dat dat landschap goed beheerd wordt, dat is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeente en ondernemers in het landschap (zie paragraaf 1). Deze laatste zouden een deel van hun omzet moeten investeren in het beheer van het landschap.

Toeristische en recreatieve ontwikkeling

De mooie, natuurlijke ligging van de dorpen van Beekdaelen worden door diverse bewoners gezien als kans voor toeristische en recreatieve ontwikkeling. Met name het verbeteren, aanleggen en verbinden van wandel- en fietsroutes wordt genoemd als mogelijkheid hiervoor. Ook mountainbikers en ruiters hebben behoefte aan goede verbindingen in het landschap. Om het landschap van Beekdaelen op de kaart te zetten moeten volgens de professionals die aanwezig waren bij de themabijeenkomst 'Landschappelijke ontwikkeling' de parels in het landschap duidelijk in beeld gebracht worden en met elkaar worden verbonden. Er is al een Beekdaelenroute, maar knooppuntennetwerk voor de fietser is nu te passief. Mensen willen weten waar iets leuks te doen of te zien is. De parels moeten gemakkelijk vindbaar zijn. Dit geldt ook voor wandelroutes. De deelnemers aan de dorpsbijeenkomsten bepleiten om het wandel- en fietsnetwerk te presenteren via gemakkelijk beschikbare informatie, in de vorm van bijvoorbeeld folders of een website. Om de paden aantrekkelijker te maken is het zaak om ze te voorzien van bankjes en vuilnisbakken langs de routes.

Samengaan van functies

Als het landschap benut wordt voor verschillende functies, moet goed gekeken worden hoe dingen samen kunnen gaan. Verschillende doelgroepen moeten geen last hebben van elkaar en onderlinge verdraagzaamheid is belangrijk. Dat kan ook betekenen dat er keuzes worden gemaakt voor bepaalde typen van recreatie en dat er voor andere geen plek is in Beekdaelen. Beekdaelen zou kunnen kiezen voor zonering van het landschap. Dat betekent dat verschillende functies en verschillende typen recreanten hun 'eigen' ruimte en faciliteiten krijgen aangeboden, zodat andere delen van het landschap niet belast hoeven te worden (stiltegebieden, rustgebieden, recreatiegebieden, enz.).

Samenwerken aan verdienmodellen en aan het landschap

De gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen werken nu al samen met ondernemers. Beekdaelen zou dat moeten voortzetten want er is een gedeeld belang. De samenwerking

zou verbreed moeten worden naar terreinbeherende organisaties. Die samenwerking betekent ook dat ondernemers in Beekdaelen hun krachten zouden moeten bundelen. Men moet elkaar niet zien als concurrent, maar als collega. Verschillende partijen werken vanuit hun eigen verdienmodel, maar samen kan men bewustwording van en communicatie richting recreant en bewoners oppakken. Ook kan in gezamenlijkheid worden geïnvesteerd in het beheer van het landschap. Ondernemers kunnen daarnaast hun producten met elkaar verbinden om zo nog krachtige verdienmodellen te creëren en gezamenlijk evenementen organiseren.

Aangedragen suggesties

- Gemeente, ondernemers en organisaties moeten zich inspannen om kleinschalige initiatieven, die aansluiten bij de intrinsieke waarde van het landschap, met elkaar te verbinden.
- Zorg ervoor dat alle initiatieven in het gebied een gezamenlijke uitstraling hebben, bijvoorbeeld door een merknaam voor de streek.
- Ondernemers zien verschillende kansen voor verdienmodellen in het landschap, zoals:
 - Krachten bundelen in de paardesport en versterken van de 'paardeneconomie'. In Beekdaelen zijn er zeer goede faciliteiten daarvoor aanwezig;
 - Agrotourisme. Agrarische ondernemers kunnen inspelen op de interesse van mensen voor het boerenbedrijf en het landelijk gebied. Voor enkelen biedt dat absoluut een verdienmodel;
 - Boerderijeducatie. Agrarische bedrijven kunnen samenwerking aangaan met scholen, zodat kinderen kennis opdoen van het boerenbedrijf en het landschap van het eigen dorp leren kennen;
 - Zorgboerderijen en realiseren van een zorgtuin, gecombineerd met het hoveniersbedrijf;
 - Preventieve gezondheidszorg;
 - Mensen met afstand tot de arbeidsmarkt inzetten bij beheer van het landschap of bij educatie van kinderen;
 - Toerisme en recreatie verder ontwikkelen, waarbij in acht moet worden genomen dat er steeds meer ouderen komen. Denk dus na over de langere termijn.
- Aanleggen van een camperplaats voor toeristen, waarbij er aandacht is voor het tegengaan van horizonvervuiling.

Gezond leven in Beekdaelen

Observaties

Tijdens de themabijeenkomst 'Landschappelijke ontwikkeling' wordt naar voren gebracht dat er aantoonbaar een positieve relatie is tussen groen en gezondheid. Meer groen leidt bijvoorbeeld tot minder depressie en angststoornissen. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet in 2021 wordt gezondheid bovendien een belangrijk thema in het omgevingsbeleid. De professionals zijn daarom blij met de keuze van Beekdaelen voor het landschap. De opgave die dat met zich meebrengt is om mensen ook daadwerkelijk te laten profiteren van het aanwezige groen. Beekdaelen zou voor zichzelf in beeld moeten brengen hoe gezond de leefomgeving daadwerkelijk is en waar verbeterpunten zitten.

De gezondheid van de bewoners kan worden bevorderd door voor jong en oud mogelijkheden te creëren om te bewegen, te spelen en te sporten. Aandacht voor preventie, zoals door het veranderen van de leefstijl is daarbij belangrijk. Onderbanken, Nuth en Schinnen zijn al aangesloten bij JOGG (Jongeren op Gezond Gewicht). JOGG richt zich op een gezonde leefstijl onder jongeren, waarbij bewegen en speelruimte veel aandacht krijgen. Daarnaast zouden het onderwijs en het verenigingsleven actief betrokken kunnen worden bij het werken aan een gezonde leefstijl.

Maar behalve jongeren zijn ook ouderen een belangrijke doelgroep als het gaat om een gezonde leefstijl. De professionals menen dat deze groep nog lastig in beweging is te krijgen. De gemeente zou voor hen ook de doelstellingen en werkwijze van JOGG kunnen toepassen. Behalve gezondheidsbevordering kan dat ook werken tegen eenzaamheid. Bij het benaderen van ouderen is vooral ook van belang dat aan de ouderen zelf gevraagd wordt wat hun behoeften zijn.

Aangedragen suggesties

- Om meer inzicht te krijgen in hoe gezond de leefomgeving in Beekdaelen daadwerkelijk is kan de gemeente een quick scan voor de leefomgeving (laten) uitvoeren, vooruitlopend op het opstellen van een Omgevingsvisie. Een voorbeeld van zo'n quick scan is de Gelderse Gezondheidswijzer;
- Bevorderen van fietsen en lopen naar school, door te investeren in veilige fietsroutes voor kinderen;
- Startbudgetten voor natuurspeelplaatsen en speelelementen;
- Watertappunten bij basisscholen en in de openbare ruimte (bijvoorbeeld bij fiets- en wandelpaden), om het drinken van water te bevorderen;
- Realiseren van een fietsroute van Schimmert naar Schinveld;
- Organiseren van een beweegmarkt voor ouderen;
- Realiseren van een beweegtuin voor ouderen;
- Aanbieden van een fittest voor ouderen.

DUURZAME ECONOMISCHE ONTWIKKELING

In de dorpsbijeenkomsten en de themabijeenkomsten zijn de volgende onderwerpen benoemd voor 'duurzame economische ontwikkeling':

1. Ontwikkeling A76-zone
2. Investeren in duurzaamheid, inclusief de AWACS-problematiek
3. Op weg naar een circulaire economie
4. Investeren in de dorps economie
5. Arbeidsparticipatie – iedereen doet mee

Ontwikkeling A76-zone

Observaties

De bedrijvigheid van Beekdaelen concentreert zich voor een belangrijk deel in de A76-zone. De ontwikkeling van de A76-zone is een grote regionale opgave, die de schaal van Beekdaelen ruimschoots overstijgt. Het gaat om de positionering van 'Zuidstad', robuuste internationale en regionale verbindingen die inspelen op veranderingen in de mobiliteit en duurzame economische ontwikkelingen. Beekdaelen ligt echter wel in het hart van die ontwikkeling en is een onmisbare partner in het geheel. De ontwikkeling van de A76 vereist een inzet op kwaliteit en een brede scope waarin ook andere wegen en de (internationale) treinverbinding meegenomen moeten worden. Daarbij moet – ook door Beekdaelen – worden nagedacht over wat er straks nodig is, hetgeen betekent dat de zone nu niet volgepland dient te worden. De ontwikkeling betekent een transformatie van het hele gebied, die kansen biedt voor versterking van het landschappelijke, duurzaamheidsopgaven en mobiliteit.

In de dorpsbijeenkomsten wordt ook aandacht gevraagd voor het belang van de bedrijventerreinen. Zo heeft bedrijventerrein De Horsel in Nuth een positief effect op de werkgelegenheid in de regio. Goede samenwerking tussen gemeente en ondernemers, een goede bereikbaarheid en inrichting kunnen eraan bijdragen dat De Horsel kan doorontwikkelen tot

een centraal bedrijventerrein voor de regio. In de themabijeenkomst 'Duurzame economische ontwikkeling' wordt daarop aangevuld dat de gemeente Beekdaelen zou moeten denken op de schaal van de regio. Het gaat niet zozeer om uitbreiding van de bedrijventerreinen, maar om de keuze van de gemeente welk soort bedrijven men wil. Bedrijfsvestiging kan bijvoorbeeld verbonden worden aan voorwaarden met betrekking tot de energietransitie en circulaire economie.

Investeren in duurzaamheid, inclusief de AWACS-problematiek

Observaties

In verschillende dorpen wordt aandacht gevraagd voor duurzaamheidsopgaven. De gemeente zou duurzame ontwikkeling moeten doorvoeren in alle facetten van haar beleid, vooral in het licht van de klimaat- en energietransitie. Zo wordt er stilgestaan bij nieuwe manieren om energie op te wekken en de overgang naar een gasloze samenleving, zoals ook het Rijk heeft vastgelegd in haar doelen. Dat laatste gaat veel van huishoudens vragen en de gemeente zou zich daarop moeten voorbereiden. In de themabijeenkomst 'Duurzame economische ontwikkeling' benadrukken de professionals dat de ontwikkeling naar duurzame energie heel snel gaat en dat voor Beekdaelen een energiehuishouding zonder aardgas echt een serieuze opgave is. Onderbanken en Nuth zijn aangesloten bij PALET (Parkstad Limburg Energietransitie). Daar is het voornemen om in 2040 energieneutraal te zijn. Voor de transitie zijn alternatieve energiebronnen nodig, zoals warmte en elektriciteit. Bovendien zal het vastgoed verduurzaamd moeten worden. De vraag is wanneer huishoudens moeten gaan instappen en hoe ze daartoe bewogen kunnen worden. Op dit moment zijn ouderen niet geneigd om hierin mee te gaan en jongeren zijn onvoldoende draagkrachtig om de overgang te kunnen betalen. In de themabijeenkomst 'Excellent wonen en vitale kernen' kwam naar voren dat het grootste probleem zit bij het particulier woningbezit. In Beekdaelen is dat 72% van de woningvoorraad. Om ook daar de verduurzaming op gang te krijgen zullen de betrokken partijen op zoek moeten gaan naar nieuwe manieren van financieren, bijvoorbeeld door gebouwgebonden financiering mogelijk te maken. Daarnaast zou de gemeente moeten (mee)werken aan bewustwording over de energietransitie. Specifieke doelgroepen daarbij zijn jongeren, ouderen en bedrijven.

Om energieprojecten van de grond te krijgen is samenwerking tussen bewoners, bedrijven en overheid nodig en moet initiatief van onderop ondersteund worden, bijvoorbeeld in de vorm van coöperaties. De gemeente zou kunnen onderzoeken wat haalbaar en betaalbaar is voor het opwekken van energie binnen de gemeentegrens en/of op regionale schaal. Daarnaast kan gekeken worden of het systeem van energielabels gekoppeld kan worden aan advisering over verbeteringsmogelijkheden.

In meerdere dorpen worden zorgen geuit over het zwerfvuil, met name in het buitengebied. Deze zorg wordt gekoppeld aan het afvalbeleid in de gemeente. Met een goed en gebruikersvriendelijk afvalbeleid kan het zwerfafval beperkt worden. Nu verschilt dat beleid tussen Onderbanken, Nuth en Schinnen. Van de nieuwe gemeente wordt een harmonisatie van het afvalbeleid verwacht. Aandachtspunten daarbij zijn dat de toegang tot het milieupark in Brunssum gehandhaafd blijft en dat groenafval gratis afgeleverd kan worden.

Tenslotte wordt in een aantal dorpen de AWACS-problematiek onder de aandacht gebracht. Men is bang dat bij een groter wordende gemeente de aandacht daarvoor afneemt. De gemeente moet zich samen met bewoners blijven inzetten voor het bestrijden van de geluidsoverlast. In het verlengde daarvan wordt aandacht gevraagd voor de (mogelijk groeiende) overlast van Maastricht Aachen Airport.

Aangedragen suggesties

- Gezamenlijke projecten om energie op te wekken (zoals zonnepanelen). Dit kan ook een positieve invloed hebben op de saamhorigheid in het dorp.
- Gemeentelijke investeringen in groene en duurzame energie; subsidiering van energiebesparende maatregelen.
- Gemeentelijk beleid ontwikkelen om afkoppeling van het gas goed te laten verlopen.
- Gemeente en woningcorporaties kunnen voor de (sociale) huursector gezamenlijk overgang naar gasloos begeleiden en bevorderen.
- Realiseer de aanleg van zonnepanelen met opbrengst voor de gemeente, zoals in Merkelbeek.
- Ontwikkel eenduidig en gebruikersvriendelijk afvalbeleid, inclusief bestrijding zwerfafval.
- AWACS:
 - Beekdaelen volg de lijn van Onderbanken;
 - Leg nieuwe vliegroutes vast;
 - Gemeente zet zich in voor stillere motoren;
 - Gezamenlijke inzet van gemeente en bewoners richting landelijke politiek.
 - Vraag compensatie voor AWACS-overlast (fijnstof, stank, geluid enz);
 - Betrek bewoners meer bij AWACS-problematiek door beter te informeren over de gesprekken die de gemeente daarover voert;
 - Laat een gezondheidsonderzoek uitvoeren naar de relatie tussen AWACS en kanker.

Op weg naar een circulaire economie

Observaties

Het onderwerp 'circulaire economie' komt uitvoerig aan bod in de themabijeenkomst 'Duurzame economische ontwikkeling'. In een circulaire economie is in de hele keten aandacht voor het creëren van waarde. Dat betekent dat aan de voorkant, bij productontwerp, al wordt nagedacht over hoe restproducten (van de productie en van het gebruik) als grondstof kunnen dienen. Daarbij is er ook aandacht voor het korter maken van de ketens, bijvoorbeeld door transportafstanden te verkleinen. Circulaire economie beperkt zich tot enkelvoudige ketens. Op regionale schaal kunnen ook reststromen (grondstoffen en energie) worden uitgewisseld tussen ketens, bijvoorbeeld tussen landbouw en industrie. Het economische potentieel van circulaire concepten ligt waarschijnlijk op een hogere schaal dan de schaal van de gemeente Beekdaelen. De minimale schaal lijkt de provincie Limburg. Er zijn op dit moment nog verschillende barrières voor circulaire economie. Denk aan de kort-cyclische focus van bedrijven en het feit dat bedrijven niet afhankelijk van elkaar willen zijn (bijvoorbeeld bij warmte-uitwisseling).

De professionals zijn van mening dat een gemeente als Beekdaelen klein moet beginnen met circulaire economie. Daarvoor is het wel nodig om duidelijke eigen doelen te stellen, in beeld te brengen welke grondstoffen en afvalstromen er zijn (bij de verschillende bedrijven en organisaties) in de gemeente, en *quick wins* te verzilveren.

Het is zaak om niet teveel te focussen op het afvalbeleid maar juist in te zetten op een grondstoffenbeleid. De gemeente zou nu een milieupark van de toekomst moeten opzetten. Bewoners gaan vaker naar het milieupark dan naar het gemeentehuis. Zo'n milieupark biedt kansen voor uitwisseling van materialen, maar ook voor ontmoetingen en voor verbinding met bijvoorbeeld Brightlands. Daarnaast kunnen overheden ondersteuning bieden om netwerken van bedrijven te versterken en circulaire concepten (bijvoorbeeld warmte-uitwisseling) bedrijfseconomisch haalbaar te maken.

Verder kan de gemeente een rol spelen door bij te dragen aan de bewustwording van betrokken partijen. Circulaire economie vraagt een vorm van rentmeesterschap van zowel bewoners als bedrijven. Bedrijven kunnen bijvoorbeeld benaderd worden via ondernemersverenigingen of op het moment dat zij zich in de gemeente vestigen. Bewustwording van inwoners kan op verschillende manieren bevorderd worden. Via het onderwijs om vooral jongeren te scholen in het duurzaamheidsconcept, bij milieuperrons of door gerichte demonstraties van circulaire principes.

Aangedragen suggesties

- Breng als gemeente in beeld welke grondstoffen en afvalstromen er zijn (bij de verschillende bedrijven en organisaties) in de gemeente. Stel op basis daarvan duidelijke eigen doelen voor circulaire economie.
- De gemeente kan zelf het goede voorbeeld geven aan de inwoners door in de eigen bedrijfsvoering circulariteit na te streven. Bijvoorbeeld door anders om te gaan met inkoop en met de eigen afvalstromen. Maar ook door in het beheer van de openbare ruimte te kijken waar circulaire mogelijkheden zijn, bijvoorbeeld bij rioolbeheer of onderhoud van de groenvoorziening.
- Ontwikkel een milieupark van de toekomst waar materialen uitgewisseld kunnen worden door bewoners en bedrijven
- De gemeente kan samen met ondernemersverenigingen de bewustwording van inwoners en ondernemers vergroten op het punt van circulaire economie.

Investeren in de dorps economie

Observaties

In meerdere dorpen wordt aandacht besteed aan het toeristisch-recreatief potentieel van de nieuwe gemeente. Het landschap en iconen als de watertoren in Schimmert nodigen daartoe uit, maar er is wel een impuls nodig om dat landschap toegankelijk te maken. Bijvoorbeeld door te investeren in wandel-, fiets- en ruitersporen/routes. Alleen aanleg is niet genoeg; dergelijke paden en routes moeten ook planmatig onderhouden worden. Om een stap verder te komen met het toerisme zou de gemeente ondernemende bewoners moeten stimuleren en steunen, bijvoorbeeld als men een Bed and Breakfast wil beginnen.

In verschillende dorpen wordt de zorg uitgesproken dat het aanbod aan middenstand onder druk staat. Een goed aanbod is tegelijkertijd wezenlijk voor de aantrekkelijkheid van het dorp. De inwoners hebben hierbij zelf een rol door hun inkopen in het dorp te doen, maar de gemeente zou zich ook actief kunnen inzetten om middenstand te behouden of aan te trekken. Er is vooral ruimte nodig voor ideeën van ondernemers, in plaats van dat de gemeente in onmogelijkheden denkt. Bovendien dient de gemeente in samenwerking met ondernemers ideeën te ontwikkelen over hoe men omgaat met leegstaande winkelpanden en hoe de publieke ruimte wordt ontwikkeld. In enkele dorpen (Amstenrade, Nuth en Schinnen) wordt geconstateerd dat het dorpscentrum onvoldoende uitnodigend is voor een florerende lokale middenstand. Dat vraagt volgens de bewoners om herinrichting, waarbij aandacht moet zijn voor autoluw maken, goede parkeergelegenheid en ruimte voor evenementen. Ook de professionals die aanwezig waren bij de themabijeenkomst 'Duurzame economische ontwikkeling' wijzen op het belang van de aantrekkelijkheid van de kernen voor de dorps economie. Het gaat om een goede mix van winkels, horeca en verblijfsruimte, in een mooi aangeklede omgeving. In de dorpskernen kunnen gemeente en ondernemers bijdragen aan het bevorderen van de sfeer. Er is behoefte aan meer groen op de pleinen en een goed ingerichte openbare ruimte, met een logische verkeersafwikkeling, een goede bereikbaarheid en verblijfsmogelijkheden in de openbare ruimte.

De dorps economie kan verder versterkt worden door verbeterde samenwerking tussen ondernemers onderling en tussen gemeente en ondernemers. Voor dat laatste is permanent contact nodig tussen gemeente en ondernemersvereniging(en). De samenwerking tussen ondernemers is al ingezet en vanaf 15 mei 2018 gaan de ondernemersverenigingen uit Onderbanken, Nuth en Schinnen samen. Maar individuele ondernemers moeten ook samenwerken. Een sterke dorps economie vraagt om clustering van detailhandel, zodat men elkaar kan versterken. Dit is ook meegenomen in de Structuurvisie Ruimtelijke Economie Zuid-Limburg (SREZL) die recent is vastgesteld. Nu is het zaak dat iedereen zich daar ook aan gaat houden. De gemeente kan die clustering stimuleren met beleid.

Aangedragen suggesties

- Initiatieven als de Vogelschrik en de kunstroute/spiegelroute kunnen de toeristisch-recreatieve aantrekkelijkheid van dorpen vergroten.
- Goede gezamenlijke marketing voor Beekdaelen als geheel.
- Blaas de commissie MKB nieuw leven in om de samenwerking tussen gemeente en ondernemers van de grond te krijgen.
- De gemeente zou eigen opdrachten bij voorkeur aan lokale ondernemers moeten gunnen.
- De houding van de gemeente richting ondernemers moet er niet alleen een zijn van reguleren, maar vooral een van meedenken en het bieden van ruimte.
- De gemeente zou een arbeidsmarktbeleid moeten ontwikkelen dat ook aandacht besteed aan kwetsbare groepen.
- Maak werk van herinrichting Raadhuisplein Amstenrade, kern Schinnen en omgeving Markt, Kerkplein en Stationstraat in Nuth.
- De gemeente zou een vaste bedrijvencontactfunctionaris moeten aanstellen.

Arbeidsparticipatie

Observaties

In de dorps gesprekken komt meermaals de arbeidsmarkt aan bod. Goede werkgelegenheid is wezenlijk voor de aantrekkelijkheid van de dorpen. Dat betekent ook dat er aandacht moet zijn voor verschillende doelgroepen, zoals jongeren en kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt. Tijdens de themabijeenkomst 'Duurzame economische ontwikkeling' wordt vastgesteld dat de arbeidsparticipatie in de regio onder invloed staat van verschillende ontwikkelingen, die niet allemaal in dezelfde richting werken. Denk aan demografische krimp en technologische ontwikkelingen. Er is nog veel onbenut potentieel van mensen die nog niet deelnemen op de arbeidsmarkt, zoals thuisblijvers, uitvallers en immigranten. Met de huidige vraag naar werk is het noodzakelijk om deze mensen actief bij de arbeidsmarkt te betrekken. Bovendien bevordert het hebben van werk de gezondheid van mensen.

Niet alle mensen uit dat onbenutte potentieel zijn in beeld bij de instanties. Ze maken immers niet altijd gebruik van de beschikbare voorzieningen. Een gemeente met de schaal van Beekdaelen kan daar verschil in maken. De saamhorigheid in de dorpen, de kleinschaligheid en grote betrokkenheid bij elkaar bieden kansen. Mensen die buiten de boot (dreigen te) vallen kunnen via bestaande netwerken, verenigingen, persoonlijke contacten en sleutelfiguren in de dorpen in beeld komen.

Volgens de professionals in de themabijeenkomst 'Duurzame economische ontwikkeling' zou de gemeente Beekdaelen de ambitie 'iedereen doet mee' moeten benaderen vanuit een integrale aanpak, waarin de verschillende sectoren van het sociaal domein worden verbonden. Dat betekent onder meer dat jongeren die voortijdig hun opleiding beëindigen in beeld blij-

ven en jeugd naar werk wordt toegeleid, dat armoede in beeld wordt gebracht, dat tarieven voor zzp-ers op niveau komen, bijvoorbeeld door middel van aanbestedingseisen, en dat de overheid zelf het goede voorbeeld geeft door werkplekken te creëren. Een dergelijke integrale benadering zou via een coöperatieve aanpak uitgevoerd kunnen worden.

Aangedragen suggesties

- Ontwikkel een werkcoöperatie, voortbouwend op de ervaringen in Schinnen, waarin werkgevers en gemeente samenwerken, die mensen met afstand tot de arbeidsmarkt naar werk leidt:
 - Door competenties in kaart te brengen en te matchen met werk;
 - Door mensen "buiten de kaartenbak" te zoeken en manieren te ontwikkelen om hen te motiveren.
- Breng armoede in de gemeente Beekdaelen in beeld.

Bijlage III Addendum gemeenteraad Nuth

De gemeenteraad van Nuth heeft in vergadering bijeen op 3 juli 2018 unaniem besloten om een addendum aan te nemen en als bijlage 1 en 2 op te nemen bij het document “ONS Beekdaelen maken we Samen” waarvan de gewijzigde tekst als volgt komt te luiden:

Bijlage 1. 5. Arbeidsparticipatie (blz. 17 van het document)

Door de gemeenteraden van Nuth, Schinnen en Onderbanken is besloten om de Participatiewet te laten uitvoeren door Kompas. In het beleidskader kan richting gegeven worden hoe Beekdaelen, samen met Simpelveld en Voerendaal, richting geeft aan en aandacht schenkt aan kwetsbare groepen

De gemeente Beekdaelen zal moeten bepalen op welke wijze zij het arbeidsmarktbeleid wenst in te vullen, waarbij aandacht wordt geschonken aan kwetsbare groepen. De kleinschaligheid en saamhorigheid in de dorpen van Beekdaelen biedt kansen om verschillende opgaven in het sociaal domein (werk, armoede, jeugd, verenigingen) met elkaar te verbinden. Als extra instrument kan de nieuwe gemeente Beekdaelen de coöperatieve benadering kiezen waarin de gemeente, ondernemers, verenigingen en bewoners elk hun rol spelen en dat biedt mogelijkheden om deze verbindingen te versterken. Met als doel om deelname op de arbeidsmarkt en in de samenleving te bevorderen. Ook in het aanbestedingsbeleid van de gemeente kan aandacht worden besteed aan het bevorderen van arbeidsparticipatie door iedereen en van het verbinden van verschillende opgaven (uit het sociale domein).

Bijlage 2. 5. Arbeidsparticipatie/observaties. (blz. 48 en 49 van het document)

In de dorpsgesprekken komt meermaals de arbeidsmarkt aan bod. Goede werkgelegenheid is wezenlijk voor de aantrekkelijkheid van de dorpen. Dat betekent ook dat er aandacht moet zijn voor verschillende doelgroepen, zoals jongeren en kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt. Tijdens de themabijeenkomst “duurzame economische ontwikkeling” wordt vastgesteld dat de arbeidsparticipatie in de regio onder invloed staat van verschillende ontwikkelingen, die niet allemaal in dezelfde richting werken. Denk aan demografische krimp en technologische ontwikkelingen. Er is nog veel onbenut potentieel van mensen die nog niet deelnemen op de arbeidsmarkt, zoals thuisblijvers, uitvallers en immigranten. Met de huidige vraag naar werk is het noodzakelijk om deze mensen actief bij de arbeidsmarkt te blijven betrekken. Bovendien bevordert het hebben van werk de gezondheid van mensen.

Tijdens de themabijeenkomst “duurzame economische ontwikkelingen” is in deze meermaals de rol van Kompas aangegeven en mege name benadrukt dat Kompas al haar werkzoekenden kent. Maar niet alle mensen uit dat onbenutte potentieel zijn in beeld bij de instanties. Ze maken immers niet altijd gebruik van beschikbare voorzieningen. Een gemeente met de schaal van Beekdaelen kan daar verschil in maken. De saamhorigheid in de dorpen, de kleinschaligheid en de grote betrokkenheid bij elkaar bieden kansen. Mensen die buiten de boot (dreigen te) vallen kunnen via bestaande netwerken, verenigingen, persoonlijke contacten en sleutelfiguren in de dorpen in beeld komen. Volgens de professionals in de themabijeenkomst “duurzame economische ontwikkelingen” zou de gemeente Beekdaelen de ambitie “iedereen doet mee” moeten benaderen vanuit een integrale aanpak, waarin de verschillende sectoren van het sociaal domein worden verbonden. Dat betekent onder meer dat jongeren die voortijdig hun opleiding beëindigen in beeld blijven en jeugd naar werk wordt toegeleid, dat armoede in beeld wordt gebracht, dat tarieven voor zzp-ers op niveau komen, bijvoor-

beeld door middel van aanbestedingseisen, en dat de overheid zelf het goede voorbeeld geeft door werkplekken te creëren. Een dergelijk integrale benadering kan door Kompas bijvoorbeeld door middel van een coöperatieve aanpak uitgevoerd worden.

Aangedragen suggesties

Ontwikkel een werkcoöperatie voortbouwend op de ervaringen in Schinnen, waarin werkgevers en gemeenten samenwerken, die mensen met afstand tot de arbeidsmarkt door tussenkomst van Kompas naar werk leidt:

- Door competenties in kaart te brengen en te matchen met werk;
- Door mensen “buiten de kaartenbak” te zoeken en manieren te ontwikkelen om hen te motiveren.

Breng armoede in de gemeente Beekdaelen in beeld.

Bijlage IV Amendement landbouw gemeenteraad Onderbanken

De Raad van de gemeente Onderbanken;
In vergadering bijeen op 5 juli 2018;

Overwegende dat:

In het visiedocument 'ONS Beekdaelen maken we Samen' onder strategische opgave 3 verwoord is dat de landbouw een bedreiging is voor het landschap en de recreatieve functie concurreert met het landschap.

Is van mening dat:

De agrarische sector geen bedreiging vormt voor het landschap maar juist een belangrijke bijdrage levert aan het in stand houden van het karakteristieke open plateau-landschap.

De recreatieve sector niet concurrerend is voor het landschap maar het ultiem verdienmodel vormt en het de recreant is welke er toe bijdraagt dat er voldoende draagvlak ontstaat bij de samenleving om het landschap in stand te houden, recreatieve structuren te versterken en publiek geld te investeren in het meest waardevolle van Beekdaelen: het landschap.

Wijzigt de tekst onder strategische opgave 3 van het visiedocument als volgt:
'Bovendien blijkt uit... wordt geselecteerd?' in 'Wij willen nu en in de toekomst gezamenlijk met de agrarische sector en de recreatiesector onze gezamenlijke zorg voor het landschap blijven koesteren.'

en gaat over tot de orde van de dag.

Ingediend door fracties D18 en VVD,
Aangenomen door de gemeenteraad van Onderbanken.

Bijlage V Amendement jongeren gemeenteraad Onderbanken

De Raad van de gemeente Onderbanken;
In vergadering bijeen op 5 juli 2018;

Overwegende dat:

In het visiedocument 'ONS Beekdaelen maken we Samen' er geen strategische opgave geformuleerd is voor de jeugd en jongeren.

Is van mening dat:

De jongste generaties de toekomst van Beekdaelen zijn,
De jongeren tot ongeveer 25 jaar in Beekdaelen derhalve bijzondere aandacht verdienen,
Dat de aantrekkelijkheid van de dorpen voor deze jongeren moet verbeteren en dat de gemeente moet zorgen voor voldoende ontwikkelkansen voor hen.
Voegt een strategische opgave met nummer 0 toe met als titel 'De jongeren zijn de toekomst van Beekdaelen.'

Verzoekt de auteur van het stuk deze strategische opgave uit te werken langs de twee beleidslijnen die voor de jongeren tot 25 jaar in het bijzonder van belang zijn: levendigheid in de dorpen en het bieden van ontwikkelkansen.

Waar bij levendigheid in de dorpen te denken valt aan het bieden van ruimte voor evenementen, een goed ontwikkeld jeugd- en jongerenwerk en speel- en spelvoorzieningen.

En bij het bieden van ontwikkelkansen niet uitsluitend te denken aan het faciliteren van basisonderwijs maar ook aan vroeg- en voorschoolse educatie, bibliotheken, goed uitgewerkt onderwijsachterstandenbeleid en een stimulerend beleid voor jongeren ten aanzien van sport en cultuur.

en gaat over tot de orde van de dag.

Ingediend door Fracties D18 en VVD,
Aangenomen door de gemeenteraad van Onderbanken.

Tekstsuggestie op basis van dit amendement:

De jongeren zijn de toekomst van Beekdaelen

Deze strategische opgave moet langs twee beleidslijnen die voor jongeren tot 25 jaar in het bijzonder van belang zijn worden opgepakt, nl. levendigheid in de dorpen en het bieden van ontwikkelkansen. Bij levendigheid in de dorpen valt te denken aan het bieden van ruimte voor evenementen, een goed ontwikkeld jeugd- en jongerenwerk en speel- en spelvoorzieningen. Bij het bieden van ontwikkelkansen valt niet uitsluitend te denken aan het faciliteren van basisonderwijs, maar ook aan vroeg- en voorschoolse educatie, bibliotheken, goed uitgewerkt onderwijsachterstandenbeleid en een stimulerend beleid voor jongeren ten aanzien van sport en cultuur.

Beekdaelen.nl